

УДК 373.1, 373.3/.5:81'246.3](477)
№ держреєстрації 0121U100248

Інв. №

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ-53, вул. Січових Стрільців, 52-д
Тел.481-37-71

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту педагогіки
НАПН України

_____ О.М. Топузов

___ грудня 2023 р.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ

про наукове дослідження

**«Науково-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти
в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів
і національних меншин»**

Керівник наукового дослідження

канд. філол. наук,

О.Л. Фідкевич

Київ – 2023

Результати роботи розглянуто Вченою радою Інституту педагогіки НАПН
України, протокол №14 від 28.12.2023 р.

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник наукового дослідження:

кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу навчання мов національних
меншин та зарубіжної літератури

О.Л. Фідкевич

Виконавці:

кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник відділу

В.В. Снегірьова

кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
(0,5 ставки)

Л.В. Давидюк

доктор політичних наук, провідний
науковий співробітник (0,5 ставки)

К.В. Балабанов

кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник
(0,5 ставки)

О.Л. Фідкевич

молодший науковий співробітник

І.С. Лоза

молодший науковий співробітник
(0, 5 ставки)

З.А. Кондур

ЗМІСТ

Список виконавців _____	2 стр.
Реферат _____	4 стр.
Вступ _____	7 стр.
Основна частина _____	12 стр.
Основні результати _____	32 стр.
Список основних заходів, під час яких здійснювалася апробація результатів дослідження__	38 стр.
Список публікацій _____	44 стр.

РЕФЕРАТ

Заключний звіт складається зі вступної частини (обкладинка, титульний аркуш, список авторів, реферат, зміст, перелік умовних позначень, передмова), основної частини (вступ, суть звіту, основні результати), переліку заходів та переліку публікацій.

Звіт відображає результати наукового дослідження співробітників відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури з теми «Науково-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин», спрямованого на оновлення змісту і методики навчання мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань реформування освіти в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Підґрунтям для виконання дослідження є постанова Президії НАПН України від 23.04.2020 р. № 1-2/6-87 «Про затвердження фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України, виконання яких розпочинається в 2021 році»; постанови Президії НАПН України від 18.06.2020 р. № 1-2/8-122 «Про затвердження перспективних тематичних планів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок установ НАПН України на 2021-2023 рр.»; рішення бюро Відділення загальної середньої освіти НАПН України від 20.05.2020 р., протокол № 5; договору № 12/1/2-21 Нпр від 04 січня 2021 р. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану НР Інституту педагогіки НАПН України, технічного завдання на проведення наукового дослідження, програми дослідження.

Заключний звіт викладено на 60 сторінках, список публікацій – 43-60.

Початок дослідження: 1 січня 2021 р. **Закінчення:** 31 грудня 2023 р.

Ключові слова: модель багатомовної освіти, багатомовна компетентність, заклади загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин, інтегроване навчання мов, багатомовні компетентності.

Об'єкт: процес реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин

Предмет: модель багатомовної освіти

Мета дослідження – розробити модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин та обґрунтувати науково-методичні засади її реалізації.

Основні завдання дослідження:

- розробити модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України;
- визначити концептуальні засади реалізації моделі багатомовної освіти;
- обґрунтувати організаційні, дидактичні і методичні умови реалізації моделі багатомовної освіти.

Дослідження здійснювалося за допомогою таких *методів*:

1) теоретичних: аналіз законів та нормативних документів у галузі освіти щодо навчання мов корінних народів та національних меншин; психологічної, психолінгвістичної, педагогічної і методичної літератури українських та зарубіжних авторів; навчально-методичного забезпечення процесу навчання мов корінних народів та національних меншин та результатів навчально-пізнавальної і практичної діяльності учнів/учениць; теоретичне моделювання;

2) емпіричних: анкетування, опитування, бесіди з учнями, вчителями, адміністрацією закладів загальної середньої освіти, представниками громад корінних народів та національних меншин, місцевими органами самоврядування, батьками; обсерваційні – цілеспрямоване спостереження за діяльністю учнів і вчителів у процесі навчання; педагогічний експеримент – констатувальний і формувальний; статистичні – опрацювання і порівняння результатів кількісного і якісного аналізу здобутих даних.

Основні конструктивні та техніко-економічні показники: відповідність результатів дослідження сучасним досягненням педагогічної, психологічної та методичної наук; нормативним документам наукового дослідження і чинним вимогам до організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин. Дослідження проводилася з урахуванням вимог Державного стандарту початкової освіти (2018) та Державного стандарту базової середньої освіти (2020), основних положень законів України «Про корінні народи України» (2021), «Про національні меншини(спільноти) України» (2023), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (стаття 21, 2019), «Про освіту» (стаття 7, 2017), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5, 2020), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), «Про інноваційну діяльність» (2002), «Положення про порядок планування і контролю за виконанням наукових досліджень в НАПН України».

Валідність наукового дослідження забезпечувалася презентативністю результатів проведених експериментів.

Ступінь впровадження: впровадження очікуваних результатів НДР здійснювалося під час презентації експериментальних матеріалів на міжнародних і всеукраїнських конференціях, семінарах, круглих столах, на сайті Інституту педагогіки, на сторінці відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури у соціальній мережі Facebook; результати експериментальних досліджень упроваджено в практику вчителів в експериментальних закладах загальної середньої освіти України, в роботу освітніх установ, з якими було укладено договори про співробітництво.

Підготовлено та впроваджено в освітню практику закладів загальної середньої освіти з навчанням мов національних меншин наукову та виробничо-практичну продукцію:

Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України [Електронне видання] / О. Л. Фідкевич, В. В. Снегірєва, Н. В. Бакуліна; НАПН України, Ін-т

педагогіки НАПН України. Відділ навчання мов нац. меншин та зарубіж. літ. Київ : Педагогічна думка, 2023. 44 с.

Фідкевич, О. Л., Снегір'ова, В.В., Бакуліна, Н. В. Давидюк, Л.В. Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин [Електронне видання]: методичний посібник. Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, 2023. 142 с.

Снегір'ова, В. В., Фідкевич, О.Л., Методичні рекомендації щодо організації багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин: методичні рекомендації. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2023. 33 с (рукопис).

Чернухін, Є.К. «Новогрецька мова в шкільній освіті України»: методичний посібник. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2023. 153 с (рукопис).

Результати етапів дослідження, оприлюднено шляхом друкування у фахових журналах, на сайтах НАПН України, закладів і установ, з якими укладено угоду, збірниках матеріалів конференцій, семінарів, форумів. Усього було опубліковано 17 статей і 76 тез, серед них статей у виданнях, що індексуються в Scopus і Web of Science Core Collection – 1.

Ефективність виконаної роботи. Результати апробації довели ефективність розробленої моделі багатомовної освіти в експериментальних закладах загальної середньої освіти; її позитивний вплив на формування багатомовної компетентності учнів/учениць; перспективність запровадження моделі багатомовної освіти в Україні, подальшої розробки її науково-методичного супроводу.

Від експериментальних закладів загальної середньої освіти отримано довідки про впровадження підзвітної продукції й ефективність її використання в освітньому процесі.

Галузь використання: педагогіка, психологія, теорія та методика навчання мов корінних народів і національних меншин.

ВСТУП

Тема дослідження: «Науково-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин» (№ держреєстрації 0121U100248)

Україна – поліетнічна держава, в якій окрім українців проживає більше сотні етнічних груп: кримські татари, угорці, румуни, поляки, словаки, болгары, греки, роми та ін. Забезпечення культурних і освітніх потреб представників різних національностей є важливим соціальним завданням для українського суспільства.

Підписання Україною багатьох документів про співпрацю із Європейським Союзом, отримання Україною статусу кандидата у члени ЄС надає можливість її громадянам більш широкого доступу до економічного, наукового, культурного та освітнього європейського простору, який передбачає і практичне залучення до європейських цінностей і громадянських надбань, серед яких – вільне рівноправне спілкування і взаємодія між народами на основі взаємоповаги і порозуміння, ставлення до мовного і культурного розмаїття як багатства, протидія усім проявам расової, національної та гендерної дискримінації.

Входження України до європейської спільноти актуалізує завдання реформування освітньої галузі, одним із напрямків якого є запровадження сучасної моделі багатомовної освіти, що має на меті формування у здобувачів освіти багатомовної компетентності як здатності компетентно послуговуватися декількома мовами, зокрема використовувати їх для спілкування та навчання; толерантно взаємодіяти в полікультурному суспільстві.

Успішне виконання цього завдання, з одного боку, сприятиме формуванню єдності громадянського суспільства в Україні, укріпленню позицій української мови як державної, збереженню та розвитку мов і культур корінних народів та національних меншин, з іншого – підвищить конкурентоспроможність випускників українських освітніх закладів на міжнародному ринку праці, сприятиме ефективності їхньої самореалізації в умовах сучасного глобалізованого світу.

Українською освітньою спільнотою позитивно сприймаються основні положення мовної політики Європи в галузі освіти, яка спрямована на збереження і захист мовного спадку, перетворення мовного розмаїття з перешкоди у спілкуванні в джерело взаємного духовного збагачення, на підтримку і розвиток індивідуальної багатомовності особистості.

У європейських країнах є багатий досвід із запровадження різноманітних моделей багатомовної освіти, які водночас мають спільну рису – спрямованість на підтримку багатомовного середовища з метою формування багатомовної компетентності здобувачів освіти. В Україні ця галузь ще тільки починає розвиватися, утім становлення багатомовної освіти набуває рис цілеспрямованого та інтенсивного процесу.

Державою забезпечується виконання вимог законодавства щодо гарантування представникам національних меншин права на навчання рідною мовою чи її вивчення.

В Україні існує законодавча база для запровадження багатомовної освіти. Серед основних документів – Закони України: «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (стаття 21, 2019), «Про освіту» (стаття 7, 2017), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5, 2020), «Про корінні народи України» (2021), «Про національні меншини (спільноти) України» (2023) та ін.

Стратегічні напрями оновлення змісту освіти, зокрема мовно-літературної освіти представників корінних народів і національних меншин України, закладено у чинних концептуальних положеннях (НУШ, 2016) та державних стандартах початкової (2018/2019) та базової середньої освіти (2020).

Основний зміст цих законів корелює з положеннями, міжнародними актами та рекомендаціями, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – такими, як: Рамкова Конвенція про захист національних меншин (1995), Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996), Люблянські рекомендації щодо інтеграції різноманітних суспільств (2012) та ін.

Українська педагогічна наука також має ґрунтовні напрацювання з питань багатомовної освіти; в українській освітній практиці традиційні «ізолювані» підходи до навчання мов переглядаються, а використання інтегративного підходу, зокрема і як підґрунтя багатомовної освіти, набуває більшої популярності. Утім ці зміни ще не мають системного характеру, тому впровадження ефективної моделі багатомовної освіти, науково-методичного забезпечення її реалізації з урахуванням змін, які відбулися в українському освітньому просторі за останні роки, **є актуальним і перспективним завданням.**

Упровадження запропонованої моделі багатомовної освіти сприятиме формуванню функціональної багатомовності учнів/учениць закладів загальної середньої освіти як чинника їхньої особистісної ефективності в умовах полікультурного суспільства; продуктивному діалогу щодо місця і ролі мов корінних народів і національних меншин в освітньому процесі; послабленню політичного складника у визначенні орієнтирів трансформації мовної освіти в поліетнічних регіонах України.

Об'єкт дослідження: процес реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин

Предмет дослідження: модель багатомовної освіти

Мета дослідження – розробити модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин та обґрунтувати науково-методичні засади її реалізації.

Реалізації мети сприяло виконання таких завдань на основних етапах дослідження:

пошуково-моделювальний етап у 2021 р.;

розробити модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин;

визначити концептуальні засади реалізації моделі багатомовної освіти;

обґрунтувати організаційні, дидактичні і методичні умови реалізації моделі багатомовної освіти;

організувати та провести констатувальний етап педагогічного експерименту;

здійснити кількісно-якісний аналіз й узагальнення його результатів;

підготувати до друку рукопис «Концепції моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України»;

експериментальний етап у 2022 р.:

експериментально перевірити і уточнити розроблену модель багатомовної освіти, концептуальні засади її реалізації;

проаналізувати визначені дидактичні, методичні і організаційні умови реалізації моделі багатомовної освіти;

організувати та провести формувальний етап педагогічного експерименту;

здійснити кількісно-якісний аналіз й узагальнення його результатів;

узагальнювально-впроваджувальний етап у 2023 р.:

скорегувати результати отриманих результатів експерименту;

узагальнити здобуті теоретичні і практичні результати дослідження;

застосувати результати дослідження у практику експериментальних закладів загальної середньої освіти;

спрогнозувати перспективи та виявлення соціального ефекту запровадження моделі багатомовної освіти;

підготувати до друку рукописи методичного посібника «Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин», методичного посібника «Новогрецька мова в шкільній освіті України», методичних рекомендацій «Методичні рекомендації щодо організації багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин».

Теоретична основа дослідження. Теоретичним підґрунтям дослідження є роботи вчених із різних наукових галузей: філософії (Р. Барт, Ж. Деріда, Ю. Крістева, Д. Хаймс, М. Хейдигер); лінгвістики (В. Вайнрайх, Л. Блумфільд, Б. Гавранек, Н. Мечковська, Л. Щерба, Е.Хауген, Р. Якобсон та ін.); психолінгвістики (Л. Виготський, Ф.Грожан, К. Ласвелл, О. Леонт'єв, І. Лурія, В. Костомаров, С.Крашен, В. Кук, У. Маккі, В.Ламберт, Е. Піл, М. Сигуан, Н. Хомський); соціолінгвістики (А. де Сваан, Б. Спольський);

лінгвокультурології (Н. Баландіна, А. Вежбицька) педагогіки (К. Бейкер, Дж. Камінгс, С. Мей, Я. Сеноз, Т. Скутнабб-Кангас, Д. Уілкінс, А. Хардінг).

Багатомовність у їхніх наукових роботах розглядається як важливий чинник забезпечення якості освіти і розвитку міжнародної співпраці в Європі і світі, збереження культурної самобутності представників корінних народів і національних меншин; аналізуються різні моделі багатомовної освіти, їхні сильні та слабкі позиції; осмислюється сутність і структура багатомовної компетентності, характеризуються її складники.

У розробці й обґрунтуванні науково-методичних засад реалізації моделі багатомовної освіти співробітники відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури послуговувалися вихідними положеннями наукових досліджень зарубіжних авторів: М. Байрама, М. Баришнікова, Ж. Беко, І. Бім, К. Бейкера, К. Брохі, М. Гурбо, Л. Зібатова, У. Канінхема, Х. Кляйна, У. Маккана, Д. Марша, П. Мехісто, В. Клімент-Фернандо, Т. Стегмана, А. Стоянової, М. Флемінга, А. та ін.; українських науковців: І. Білецької, Т. Боднарчук, В. Гаманюк, Л. Заблоцької, О. Локшиної, Л. Мороз, О. Першукової, С. Ситняківської, М. Тадєєвої, Ю. Талалай та ін., у яких подано широкий ретроспективний аналіз становлення та розвитку багатомовної освіти в зарубіжних країнах, зокрема в Західній Європі, представлено різні тлумачення її сутності, аналіз моделей, дидактичних принципів запровадження, методичного забезпечення.

Методологічна основа дослідження. В основу методології дослідження покладено положення компетентнісно орієнтованої парадигми освіти, теорії багатомовного навчання, ідеї полілінгвізму і мультилінгвізму, теоретичні основи інтегрованого навчання мов; системний комплексний підхід до осмислення й аналізу досліджуваної проблеми, знаходження шляхів її вирішення; тенденції розвитку сучасної мовно-літературної освіти в світі і в Україні.

Основні методи дослідження що використовувалися у досягненні мети та завдань НД:

1) теоретичні: аналіз законів та нормативних документів у галузі освіти щодо навчання мов корінних народів та національних меншин; психологічної, психолінгвістичної, педагогічної і методичної літератури українських та зарубіжних авторів; навчально-методичного забезпечення процесу навчання мов корінних народів та національних меншин та результатів навчально-пізнавальної і практичної діяльності учнів/учениць; теоретичне моделювання;

2) емпіричні: анкетування, опитування, бесіди з учнями, вчителями, адміністрацією закладів загальної середньої освіти, представниками громад корінних народів та національних меншин, місцевими органами самоврядування, батьками; обсерваційні – цілеспрямоване спостереження за діяльністю учнів і вчителів у процесі навчання; педагогічний експеримент – констатувальний і формувальний; статистичні – опрацювання і порівняння результатів кількісного і якісного аналізу здобутих даних.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає в тому, що за характером і сутністю розглянутих проблем воно є першим, у якому *системно розглянуто* запровадження багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів та національних меншин: уперше в Україні *розроблено та представлено* модель багатомовної освіти та *визначено* концептуальні засади її реалізації, *визначено* пріоритетні методи у процесі інтегрованого навчання мов, *схарактеризовано* особливості оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі реалізації моделі багатомовної освіти.

Теоретичне значення дослідження визначається тим, що воно *сприятиме* розвитку ідеї запровадження багатомовної освіти у практику закладів загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів та національних меншин; подальшому осмисленню та збагаченню психолого-педагогічних і дидактико-методичних засад формування багатомовної компетентності здобувачів освіти; усвідомленню учасниками освітнього процесу позитивного впливу багатомовності на когнітивний розвиток дітей; актуалізації питання застосування сучасних дидактико-методичних підходів та специфічних технологій і методів формування багатомовної компетентності здобувачів освіти у контексті моделі багатомовної освіти, визначенню подальших напрямів удосконалення процесу реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин.

Практичне значення дослідження полягає в науково-методичному забезпеченні процесу реалізації багатомовної освіти у ЗЗСО з навчанням мов корінних народів і національних меншин (концепція, методичні посібники, методичні рекомендації).

Результати дослідження можуть бути використані у ході запровадження моделі багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти з навчанням корінних народів та національних меншин, а також у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, в системі закладів післядипломної педагогічної освіти.

Цільовими групами користувачів результатів наукових досліджень є вчителі закладів загальної середньої освіти, методисти інститутів післядипломної педагогічної освіти, викладачі та студенти закладів вищої освіти, аспіранти, докторанти і магістри, які досліджують питання трансформації змісту освіти в умовах її реформування, зокрема питання запровадження сучасної моделі багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти.

Експериментальна база дослідження – Гімназія № 153 м. Києва, Чернівецький ліцей №15 «Освітні ресурси та технологічний тренінг» з вивченням єврейського етнокультурного компонента, Білоцерківський приватний ліцей «Міцва-613»; спеціалізована школа № 94 «Еллада» з поглибленим вивченням іноземних мов м. Києва, загальноосвітня школа I – III ступенів № 14 м. Ужгорода.

Апробація і впровадження. Проміжні та кінцеві результати дослідження впроваджувалися в процес навчання учнів/учениць експериментальних закладів загальної середньої освіти з мовами навчання національних меншин, використовувалися на курсах підвищення кваліфікації в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, у процес навчання студентів педагогічних факультетів закладів вищої освіти.

Апробація й упровадження отриманих результатів НД здійснювалися також під час презентації експериментальних матеріалів на міжнародних і всеукраїнських конференціях, семінарах, круглих столах, на сайті Інституту педагогіки, на сторінці відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури в соціальній мережі Facebook.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Науково-дослідну роботу над колективною темою співробітники відділу здійснювали в три етапи.

У результаті **першого, пошуково-моделювального етапу у 2021 р.**, досягнуто таких результатів:

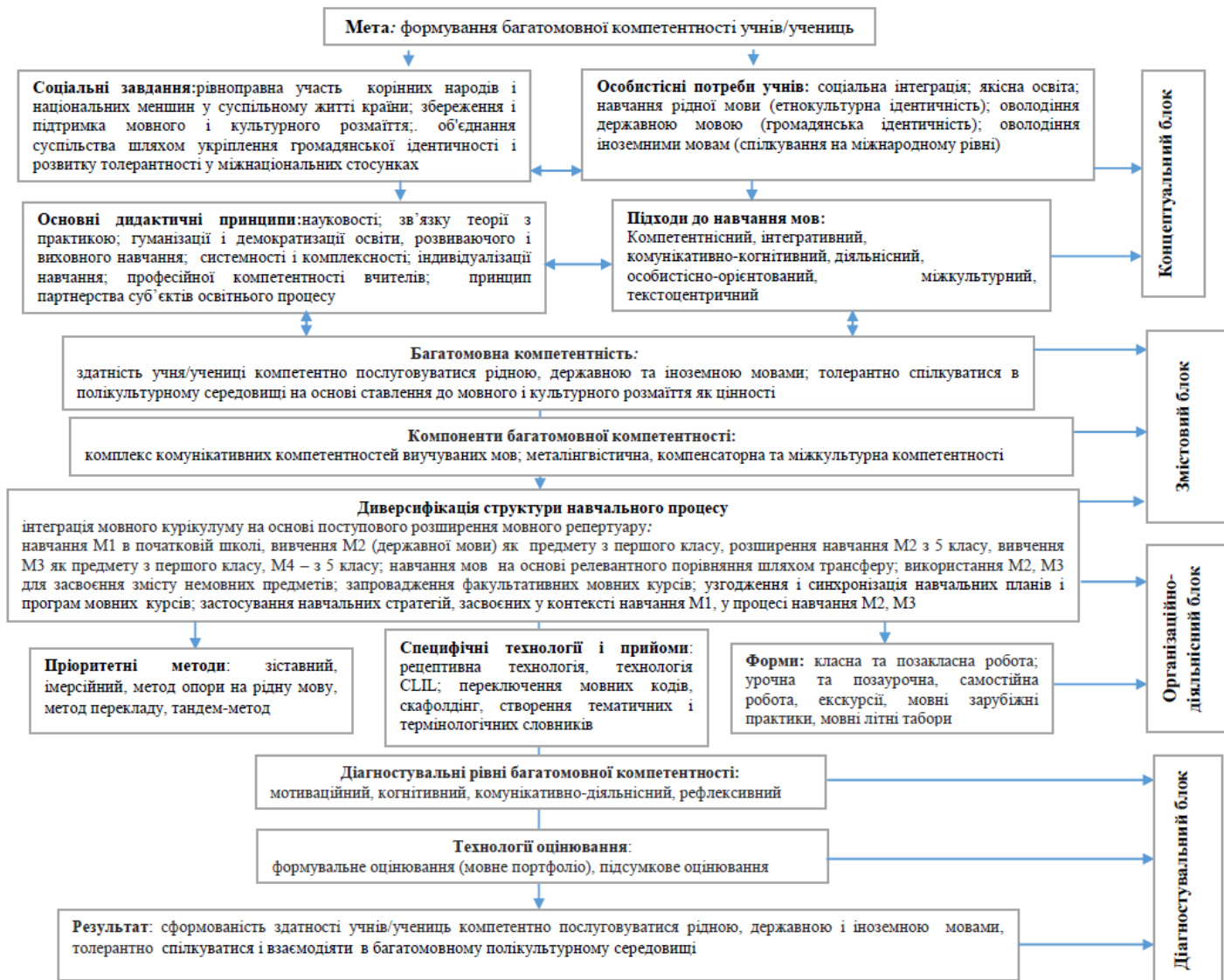
уперше в Україні розроблено модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин. Модель може використовуватися як в закладах загальної середньої освіти, в яких М1(рідна мова) використовується як мова навчання або актуалізується як мова вивчення. За своєю структурою вона є відкритою з точки зору використання в освітньому процесі різних за правовим і лінгводидактичним статусом мов.

Навчання мов у контексті зазначеної моделі здійснюється з урахуванням адитивного (від англ. «additive» - додатковий) і субординативного підходів до визначення порядку залучення мов до мовного репертуару учнів/учениць. Вона передбачає збалансоване використання в процесі навчання дітей представників корінних народів і національних меншин рідної мови і мови більшості (державної мови) на основі часткової двобічної імерсії (занурення), що дозволяє опанувати ці мови на достатньому функціональному рівні.

Пріоритет у початковій ланці освіти надається рідній мові з поступовим збільшенням частки навчання М2 у середній та старшій ланці освітнього процесу. Іноземна мова(М3) вивчається як система з 1 класу з можливістю використання її як засобу опанування предметного змісту інших навчальних курсів. Модель багатомовної освіти актуалізує принципи збагачувального навчання, основними із яких є урахування індивідуального мовного репертуару і мовного досвіду учня/учениці; особистісної мети учня/учениці у навчанні мов; діапазону їхніх індивідуальних можливостей для збагачення мовного репертуару. Модель складається із чотирьох блоків: концептуального, змістового, організаційно-діяльнісного і діагностувального. Усі блоки і компоненти моделі системно пов'язані між собою. У концептуальному блоці представлена мета, основні дидактичні принципи, концептуальні підходи до навчання мов.

Метою розробленої моделі є формування багатомовної комунікативної компетентності учня / учениці як здатності послуговуватися рідною, державною та іноземною мовами; толерантно спілкуватися в полікультурному середовищі на основі ставлення до мовного і культурного розмаїття як цінності.

Змістовий блок показує, що формування багатомовної компетентності як складного комплексу комунікативних компетентностей виучуваних мов і специфічних багатомовних компетентностей передбачає диверсифікацію структури навчального процесу.

Мал. 1. Модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин

Диверсифікація ґрунтується на основі інтеграції мовного курікулуму у процесі поступового розширення мовного репертуару учнів/учениць. Інтегрований курікулум передбачає обов'язкове навчання (вивчення) М1 в початковій школі, вивчення М2 (державної мови) як предмету з першого класу, розширення навчання М2 з 5 класу, вивчення М3 як предмету з першого класу, М4 – з 5 класу; навчання мов на основі релевантного порівняння шляхом трансферу; використання М2, М3 для засвоєння змісту немовних предметів;

запровадження факультативних мовних курсів; узгодження і синхронізацію навчальних планів і програм мовних курсів; застосування навчальних стратегій, засвоєних у контексті навчання М1, у процесі навчання М2, М3.

Діагностувальний блок представляє рівні, на яких визначається сформованість багатомовної компетентності та технології оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць. Результативний блок фіксує наявність сформованої багатомовної компетентності та демонструє зв'язок із метою.

визначено концептуальні засади реалізації моделі багатомовної освіти:

сформульовано та представлено поняття багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин як освітньо-організаційного процесу, який передбачає компетентнісно орієнтоване навчання трьох і більше мов як систем (рідної, державної та іноземної) з метою формування в учнів здатності послуговуватися ними в житті, зокрема використовувати як засоби опанування змісту немовних предметів;

обґрунтовано, що реалізація моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин передбачає опору на основні принципи сучасної освіти: *науковості, зв'язку теорії з практикою, принцип гуманізації і демократизації освіти, принципи розвивального і виховного навчання, принцип системності і комплексності, принцип індивідуалізації та доступності навчання, принцип професійної компетентності вчителів, принцип партнерства суб'єктів освітнього процесу.*

Принцип науковості передбачає, що модель багатомовної освіти ґрунтується на філософських, лінгвістичних, педагогічних і соціальних дослідженнях, результатом яких є осмислення складної багаторівневої структури взаємодії виучуваних мов і визначення підходів до їх навчання; розробка ефективної системи синергетичного навчання мов з метою формування багатомовної особистості; визнання багатомовності як важливого ресурсу подальшого інтелектуального розвитку учня / учениці, як основи для толерантної взаємодії їх в умовах полікультурного середовища, успішного спілкування на міжнародному рівні.

Принцип зв'язку теорії з практикою обумовлює як урахування науково-теоретичних засад багатомовної освіти, так і підтвердження їх педагогічною практикою, що потребує подальшого системного моніторингу з метою визначення взаємовідповідності наукових і практичних складників у процесі впровадження моделі багатомовної освіти на рівнях тріади: учні/учениці – батьки – заклад загальної середньої освіти.

Принцип гуманізації і демократизації утверджує ідеї рівності і вільного вибору в процесі навчання, визначає етнокультурне розмаїття країни як суспільну цінність; світоглядно спрямовує формування багатомовної комунікативної компетентності учнів/учениць.

Принцип системності і комплексності означає взаємозв'язок складників моделі, збалансованість змісту; утверджує важливість спільної цілеспрямованої діяльності усіх учасників освітнього процесу в ході її реалізації.

Принцип розвивального навчання спрямовує організацію навчального процесу в контексті моделі багатомовної освіти на самостійну діяльність учнів/учениць, що сприятиме активізації когнітивних механізмів мовного трансферу, порівняння, здогадок, переносу знань і вмінь у нові ситуації; передбачає вибір і корекцію методів, прийомів, технологій відповідно до якісних змін у навчальних досягненнях учнів.

Принцип виховного навчання сприяє формуванню шанобливого ставлення до рідної мови і культури; до своєї держави, до української культури і мови як основ української державності та національної і громадянської самоідентифікації; розвитку умінь взаємодіяти в полікультурному середовищі на основі правил поведінки та спілкування, що є загальноприйнятними в різних спільнотах і середовищах та ґрунтуються на гуманістичних цінностях, на принципах національної і культурної толерантності;

Принцип індивідуалізації – це врахування етнокультурної ідентичності учня / учениці; мовного середовища (в родині, в освітньому закладі, поза освітнім закладом); особливостей їхнього типу сприйняття інформації; індивідуального когнітивного розвитку, темпу навчання.

Принцип доступності забезпечуватиметься оптимально дібраним навчальним матеріалом і доцільною методикою роботи з ним. Він реалізується через співвіднесення мовних і мовленнєвих одиниць із ситуаціями спілкування, близькими і зрозумілими дітям, побудову процесу навчання мови з опорою на реальні можливості учнів, що виражається в обсязі, складності і темпі викладу навчального матеріалу.

Принцип професійної компетентності вчителів означає урахування готовності їх до впровадження моделі багатомовної освіти (рівень володіння мовами, сучасними методиками, технологіями багатомовного навчання); здатності організувати процес навчання мов на основі інтегративного підходу, мотивувати учнів/учениць та аналізувати і корегувати їхню діяльність; оцінювати сформованість багатомовної компетентності; готовність до підвищення кваліфікації засобами тренінгів, семінарів, майстер-класів тощо;.

Принцип партнерства ґрунтується на взаємозв'язку системної діяльності адміністрації закладу і вчителів, свідомій навчальній діяльності учнів/учениць та підтримці цієї діяльності батьками з метою ефективної організації навчального процесу в умовах багатомовного навчання.

визначено, що теоретичним підґрунтям реалізації моделі багатомовної освіти є *ідеї теорії плюрилінгвізму*, яка означає, що в процесі розширення індивідуального мовного досвіду учні/учениці не протиставляють мови як окремі системи під час навчання і спілкування, та *мультилінгвізму*, яка наголошує на важливості розвитку і підтримки мов корінних народів і національних меншин. У процесі навчання мов у злчувачів освіти формується багатомовна комунікативна компетентність як комплекс усіх комунікативних

компетентностей виучуваних мов і специфічних компетентностей: металінгвістичної, міжкультурної і компенсаторної. Особливостями компетентнісного навчання мов у контексті моделі багатомовної освіти є спрямування на актуалізацію їхнього функціонального потенціалу, на формування умінь учнів/учениць вибудовувати комунікативні стратегії з урахуванням мети і умов спілкування в типових для багатомовного і полікультурного середовища ситуаціях, їхньої здатності здобувати знання виучуваними мовами для вирішення важливих проблем особистого і суспільного життя.

Послідовне формування багатомовної компетентності у процесі реалізації моделі багатомовної освіти здійснюється на основі *інтегративного, комунікативно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, міжкультурного і текстоцентричного підходів до навчання;*

Інтегративний підхід передбачає передусім узгодження і синхронізацію мовного курікулуму, при цьому методи і прийоми навчання спрямовуються на встановлення зв'язків між різними мовами на основі міжмовного трансферу.

Інтегрований мовний курікулум у кожному освітньому закладі має свої особливості з огляду на мовну ситуацію в регіоні, етнокультурний склад учнів/учениць, лінгводидактичний статус виучуваних мов, професійну підготовку учителів, освітні запити учнів та їхніх батьків. Утім він характеризується і наявністю загальних принципів.

На основі напрацювань українських і зарубіжних фахівців у царині багатомовної освіти, з урахуванням положень Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, визначено такі основні принципи інтегрованого мовного курікулуму, які актуалізуються у запропонованій моделі багатомовної освіти:

➤ з першого класу початкової школи обов'язкове навчання рідної мови на основі розвитку компетентностей у чотирьох видах комунікативної діяльності, включаючи грамотність письма;

➤ раннє розширення мовного репертуару учня / учениці – початок навчання рідною, вивчення української та іноземної мов з першого класу; навчання певного відсотку предметів з 5 класу державною мовою відповідно до закону «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5); можливість вивчення другої іноземної мови з 5 класу;

➤ узгодження і синхронізація навчальних планів і програм мовних курсів, програм мовних і немовних курсів;

➤ загальні відомості про мову як засіб пізнання і спілкування, мовні одиниці і явища репрезентуються у контексті навчання М1 та повторюються й уточнюються в процесі навчання М2, М3;

➤ здійснення навчання М2, М3 на основі системного порівняння релевантних аспектів рідної мови, з широким застосуванням трансферу (перенесення умінь з рідної мови у нові виучувані мови);

➤ застосування навчальних стратегій, засвоєних у контексті навчання М1, у процесі вивчення М2, М3;

➤ здійснення мовно-предметної інтеграції на основі імерсійної технології CLIL, яка дає можливість використання другої або третьої мови (M2, M3) як засобу засвоєння змісту предметів немовної галузі з одночасним використанням предметного змісту для навчання мови.

Заклад загальної середньої освіти має можливість здійснювати не тільки горизонтальну диверсифікацію структури навчального процесу, а й вертикальну, за рахунок варіативної частини освітньої навчальної програми (в межах факультативного навчання однієї мови перейти до вивчення іншої; розпочати навчання мови, яка не входить до переліку трьох основних мов, з будь-якого рівня навчання). Також може здійснюватися інтеграція предметів мовно-літературної галузі з предметами інших галузей, що відображається в освітній програмі закладу та відповідних навчальних програмах.

Модель багатомовної освіти передбачає інтеграцію не тільки змістових і навчально-методичних складників освітнього процесу, а й процесуальних: визначення об'єднувальних концептуальних ідей, уніфікацію термінів, критеріїв оцінювання, створення сприятливого багатомовного освітнього середовища, синхронізацію позакласної діяльності, кооперацію вчителів предметів мовної і немовної галузей.

Комунікативно-когнітивний підхід є інтегративним за своєю сутністю. Він ґрунтується на моделюванні ситуацій спілкування з метою активізації продуктивного мовлення у всіх виучуваних мовах та передбачає розвиток умінь вибирати доцільні комунікативні стратегії, які дають можливість учням ефективно взаємодіяти і реалізовувати свій інтелектуальний і творчий потенціал в умовах полікультурного середовища. Пріоритет надається власне-комунікативним вправам на основі вільного спілкування, драматизації, обговорення проблемних ситуацій, дискусій тощо.

Утім навчання мов в контексті моделі багатомовної освіти має певну специфіку, яка передбачає необхідність урахування лінгвістичного досвіду учнів/учениць, на підґрунті якого свідомо засвоюються мовні одиниці, граматичні форми, зразки мовлення (міжмовний трансфер); аналіз і актуалізацію попередніх знань і вмінь учнів/учениць для вирішення навчальної проблеми, осмислення і узагальнення нових знань за допомогою сформованих у них когнітивних стратегій, використання та корекцію їх на новому рівні, в інших умовах.

На підґрунті комунікативно-когнітивного підходу оволодіння конкретними мовними засобами має переходити в мовленнєві дії, спрямовані на розв'язання певних комунікативних завдань. Механічному тренуванню, автоматизації дій протиставляється свідоме конструювання висловлювань іншою мовою. Система зіставних вправ дає змогу учням/ученицям спостерігати схожі та відмінні мовні явища, аналізувати і виводити відповідні правила застосування мовних одиниць та свідомо вживати опанований матеріал у власному мовленні, тобто здійснювати якісну комунікативну діяльність. Завдання вчителя – підтримувати баланс між спрямованою комунікацією і розвитком пізнавальних навичок учнів/учениць.

Діяльнісний підхід визначає пріоритет суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу і потребує змін у комунікативних ролях і поведінці учнів/учениць і вчителя: відмови від дидактизму й жорсткого регулювання навчальної діяльності. Організація навчального процесу спрямовується на використання вправ на основі значущих і цікавих для школярів ситуацій спілкування з паралельним засвоєнням нової лексики і граматичних форм, синтаксичних конструкцій. Перевага надається організації навчальної діяльності із широким застосуванням колективних форм, які розвивають уміння продуктивно співпрацювати, ставити цілі й досягати мети, здійснювати самооцінювання і взаємооцінювання, самокорекцію і взаємокорекцію із збереженням організаційної і регуляторної функцій вчителя.

Передбачається розвиток умінь працювати в різних режимах: учень / учениця – вчитель, учень / учениця – учень / учениця, учень / учениця – клас, учень / учениця – група. Діяльнісний підхід обумовлює й розвиток навчально-інформаційних умінь, як-от: працювати з підручником, словниками різних типів, вести пошук потрібної інформації, здійснювати дослідження й проводити експерименти. Ці вміння використовуватимуться не тільки у порівнянні мовних одиниць, комунікативних ситуацій, а й фактів культури, їхньої актуалізації в мові.

Особистісно-орієнтований підхід визначає пріоритет особистості учня / учениці в освітньому процесі, урахування їхніх вікових психологічних особливостей, можливостей, потреб; спрямування на майбутню професійну діяльність. Освітня діяльність має бути організована таким чином, щоб учні/учениці усвідомлювали особистісну значущість навчання різних мов, їхні функції у багатомовному і полікультурному суспільстві. Слід ураховувати індивідуальну траєкторію набуття багатомовної компетентності, темп навчання, можливості переключатися з однієї мови на іншу, виконувати посередницьку роль. Завдання потрібно формулювати диференційовано, в особистісно важливому для учнів контексті.

Міжкультурний підхід ґрунтується на ідеях полікультуризму, які визначають культурне розмаїття як цінність і утверджують рівність всіх національних культур, необхідність їх підтримки і розвитку, а також важливість протидії дискримінації за ознаками національної, культурної, релігійної приналежності, статі або віку. На підґрунті цих ідей формується ставлення учнів/учениць до кожної мови як до культурно-історичного явища, що відображає духовний досвід народу, своєрідність ментальності і культурних традицій, осмислення яких сприяє формуванню міжкультурної толерантності; акцентується увага на взаємозв'язку і взаємодії різних мов і культур.

Текстоцентричний підхід у контексті багатомовної освіти передбачає розвиток умінь співвідносити здобуту інформацію із наявними знаннями, трансформувати текст у відповідності до норм іншої лінгвокультури, розгортати його, додаючи приклади, виражально-зображальні засоби тощо; критично аналізувати текст, створювати на основі автентичного вторинний з

урахуванням зміни стилю, структури, форми тощо; ділитися особистими враженнями від літературних творів, вступати в діалог з автором твору.

У процесі навчання мов слід використовувати не тільки науково-популярні, публіцистичні тексти, насичені мовними, країнознавчими, історичними фактами, а й прецедентні тексти, що містять лінгвістичні одиниці з національно-культурною семантикою, яка відображає характер народу, його світогляд, моральні підвалини: художні тексти класичної та сучасної літератури, твори усної народної творчості. За такого підходу культура народу, стає важливим складником змісту навчання.

визначено пріоритетні методи у процесі інтегрованого навчання мов: *зіставний та імерсійний, метод опори на рідну мову, метод перекладу, тандем-метод*; специфічні технології і прийоми: *рецептивна технологія, технологія CLIL; перемикання мовних кодів, скафолдинг, створення тематичних і термінологічних словників.*

Зіставний метод ґрунтується на рецепції та порівнянні спільних та специфічних ознак виучуваних мов. Об'єктом порівняння можуть бути мовні одиниці всіх рівнів, тексти, культурні факти, лінгвокультурні явища, художні твори. Цей метод передбачає використання системи завдань, спрямованих на формування здатності учнів/учениць порівнювати і переносити знання і вміння в нові навчальні умови, знаходити аналогії і відмінності. Така система завдань містить мовні аналітико-рефлексійні вправи, умовно-комунікативні вправи і творчі комунікативно спрямовані вправи.

Мовні аналітико-рефлексійні вправи не є комунікативно спрямованими, але готують підґрунтя для подальшої комунікації. Такі вправи формують уявлення учнів про фонетичну і графічну особливості виучуваних мов, особливості побудови слів, словосполучень, речень.

Основою *умовно-комунікативних вправ* є перенос мовленнєвих умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності (наприклад, послухати текст другою / третьою мовою і передати його зміст рідною; скласти питання до тексту рідною мовою, а відповіді надати другою / третьою мовами тощо).

Комунікативно спрямовані творчі вправи в контексті багатомовної освіти ґрунтуються на створенні ситуацій, спрямованих на виявлення схожого і відмінного в мовах і культурах; вони сприяють розвитку креативних здібностей учнів. Такі завдання ефективні в парній і груповій роботі учнів.

Зіставний метод у процесі багатомовного навчання реалізується з урахуванням методу опори на рідну мову учнів, що визначає напрями навчання другої і третьої мов. Учитель у процесі моделювання уроку має враховувати типологічну спорідненість або відмінність виучуваних мов. У першому випадку учень / учениця переносить за аналогією навички й уміння словотворення, конструювання та трансформації речень рідною мовою в нові умови спілкування. У другому – розбіжність між М1 та М2 вимагає корекції наявних автоматизованих умінь або створення нових.

Навчання М2 з опорою на рідну мову реалізується на уроках переважно в двох формах: 1) відбір і опрацювання навчального матеріалу з метою

попередження можливої інтерференції рідної мови; б) систематичне зіставлення особливостей рідної й інших виучуваних мов з метою актуалізації транспозиції (позитивного переносу, за якого не порушуються норми нової виучуваної мови, а стимулюються його закономірності).

У процесі навчання мов вчителю потрібно слідкувати за тим, щоб учні/учениці спонтанно не змішували їх під час комунікації. З метою попередження змішування мов використовується *прийом переключення мовних кодів*. Учитель має керувати цим процесом: без визначеної мети не переходити з однієї мови на іншу, чітко фіксувати ці моменти переходу.

У контексті зіставного методу в ході реалізації моделі багатомовної освіти актуальною є і *рецептивна технологія*, за допомогою якої здійснюється навчання споріднених мов з використанням інтегративного підходу на визначених стадіях («сім сит»): 1) інтернаціоналізмів; 2) аналогічних слів (загальнороманські, загальнослов'янські тощо); 3) звукових еквівалентів; 4) правопису та вимови; 5) синтаксичних структур; 6) морфосинтаксичних структур (граматичні явища, словозміни, словотвір); 7) префіксів і суфіксів, які змінюють лексичне значення слова. Через ці «сім сит» просіюється все те, що може підлягати трансферу.

Рецептивна технологія сприяє інтенсифікації процесу навчання мов у контексті моделі багатомовної освіти. Доцільна і ефективна на початковому етапі для розвитку умінь читання та аудіювання одночасно на кількох мовах. Вона не передбачає формування умінь продуктивного мовлення, проте готує до нього. Наприклад, прийом дедуктивного аналізу тексту передбачає системну роботу з текстом, яка розвиває здатність учнів розуміти й сприймати текст на М2 / М3 без попереднього з'ясування значення незнайомих слів.

Імерсійний метод (лат. *immersio*, від *immergo* – занурюю) в контексті моделі багатомовної освіти розглядається як метод навчання, який сприяє трансформації навчального процесу у мовне середовище, але на противагу субмерсійним моделям це середовище багатомовне.

Однією із ефективних імерсійних технологій в контексті моделі багатомовної освіти, яка актуалізує мовно-предметну інтеграцію, є *технологія CLIL*.

Навчання за технологією CLIL відбувається на підґрунті 4 «С»: *content* (зміст) – розвиток знань, умінь і навичок у певній предметній області; *communication* (спілкування) – використання другої або третьої мови у навчанні з акцентом на особливості використання мовних одиниць; *cognition* (пізнання) – це розвиток пізнавальних і розумових здібностей; *culture* (культура) – формування здатності до культурної самоідентифікації, а також усвідомлення існування інших культур. Усі ці складники знаходяться в динамічному взаємозв'язку між собою. На уроці використовуються всі 4 мовленнєві аспекти навчання мови, але особлива увага приділяється читанню та аудіюванню. Залучаються автентичні тексти з тематики уроку (тексти книжкових, журнальних статей, наукових довідників, медіа-тексти тощо). Тексти визначають відбір лексики і граматичних структур. Учитель постійно

спрямовує увагу учнів/учениць на аналіз інформації з використанням прийомів критичного мислення. Учні/учениці засвоюють лексику, граматику в процесі «живого» спілкування, ставлячи запитання і знаходячи на них відповіді, як у реальному житті, так як це відбувається і на уроках рідної мови.

Предметно-мовна інтеграція передбачає внесення певних змін у добір змісту, організацію навчання другої мови. Посилюється увага до спеціальної лексики, яка використовується на уроках інших предметів, розширюється тематика навчальних науково-популярних текстів, мовленнєвих ситуацій, які пов'язані з математикою, фізикою та іншими предметами.

Ефективним у процесі використання цієї технології є *прийом складання дво-тьомовних тематичних словників, словників сталих термінів і словосполучень*, які будуть використовуватися як на уроках мовних курсів, так і на уроках інших предметів.

Дієвим методом вивчення іншої мови в умовах багатомовного навчання освіти є *переклад*. Залежно від форми презентації, відповідності оригіналу, повноти передачі змісту застосовують такі його види: усний та письмовий переклад (різновиди – усно-письмовий та письмово-усний переклад); послідовний (здійснюється в паузах після логічно завершених частин) або синхронний переклад (відбувається одночасно з усним повідомленням); точний або вільний переклад; повний або неповний переклад (скорочений, фрагментарний).

Ознайомлення із новими мовними одиницями можливо здійснювати через: 1) однослівний переклад; 2) пояснення значення слова рідною мовою; 3) ознайомлення із визначеннями, запропонованими рідною мовою; 4) пофразовий переклад або переклад речень; 5) у процесі читання книг, у яких художній твір запропоновано двома мовами, – на розгортці аркуша зліва (на парних сторінках) вміщено текст рідною мовою, а справа (на непарних сторінках) – другою мовою (або навпаки).

Одним із інтерактивних методів формування багатомовної компетентності є *тандем-метод*, який розширює мовленнєву практику учнів, сприяє виникненню високої мотивації до вивчення мов і забезпечує створення учнями комунікативно значущих висловлювань. Цей метод передбачає автономне (самостійне) вивчення іншої мови та культури двома партнерами різними рідними мовами, які працюють у парі. Метою тандему є оволодіння рідною мовою свого партнера в ситуаціях реального або віртуального спілкування, знайомство з іншою особистістю, іншою культурою, а також отримання інформації з питань, які цікавлять того, хто вивчає мову.

обґрунтовано організаційні, дидактичні і методичні умови реалізації моделі багатомовної освіти: модель буде ефективною за умов системної реалізації її концептуальних засад, узгодження її чинників; належної організації та підтримки з боку адміністрації закладів, органів місцевої влади, громадськості. Серед важливих питань, які потребують вирішення: кількість предметів, у викладанні яких застосовують багатомовне навчання; одночасне чи послідовне переведення предметів на таке навчання; ступінь інтеграції, її

види; аналіз змісту підручників з метою визначення їхньої відповідності до використання у програмах багатомовної освіти; укладання словників термінів, термінологічних зворотів, тематичних груп лексики з предмету, який викладається за методиками багатомовного навчання; організація уроків для успішного здійснення багатомовного навчання; формування кожним вчителем власної системи методів і прийомів, найбільш придатних для такого навчання, готовність вчителів їх використовувати; розгляд психологічних проблем оволодіння мовою на матеріалі немовного предмета; підготовка вчителів до роботи за програмами, створеними на основі моделі багатомовної освіти.

Важливою є роль безперервного моніторингу навчальних досягнень учнів/учениць у процесі реалізації моделі багатомовної освіти. У ході навчання мов в контексті моделі багатомовної освіти мають поєднуватися формувальне та підсумкове оцінювання. Показники ефективності навчання за програмами багатомовної освіти мають аналізуватися на основі досягнень учнів/учениць з кожної мови (тестові, контрольні роботи), результатів спостереження вчителем за навчальною діяльністю учнів на уроках мовних і немовних предметів, результатів анкетування і тестування, аналізу мовних портфоліо з метою визначення рівня мотивації, когнітивного розвитку, комунікативних умінь, рефлексії учнів/учениць.

організовано та проведено констатувальний експеримент, до якого були залучені учні, батьки, вчителі експериментальних шкіл, здійснено кількісно-якісний аналіз й узагальнення його результатів.

За результатами анкетування батьків гімназі №153 визначено, що вибір ними закладу загальної середньої освіти обумовлюється не тільки місцем розташування і фаховим рівнем педагогічного колективу, а й можливістю вивчати рідну мову, декілька мов. Переважна кількість батьків (75%) вважає, що одночасне вивчення трьох і більше мов вважають не складним для дитини за умови високого фахового рівня вчителя і наявності мотивації дитини та її батьків. Батьки мають загальне уявлення про європейський досвід багатомовного навчання у закладах загальної середньої освіти (48%), вважають, що вивчення кількох мов сприятимуть кращому розвитку розумових здібностей дитини, толерантному спілкуванню в умовах багатомовної і полікультурної ситуації, допоможе отримувати інформацію з різних джерел та опрацьовувати її (90%). 70% батьків готові підвищувати свій рівень володіння мовами, які вивчає дитина.

Опитування вчителів гімназії засвідчило про недостатню обізнаність їх з європейським та українським досвідом у царині багатомовної освіти (таких виявилось 25%) і лише 10% активно використовують методики багатомовної освіти. Найбільш популярною серед вчителів є порівняльна методика; її використовують частково опитані вчителі, але не завжди це використання має системний характер. Друге місце за використанням займає методика CLLL: про неї знають 15% опитаних учителів, а 8% – використовують у роботі. Одношайні вчителі й у використанні методу переключення мовних кодів і методу перекладу – цими методами систематично користується більшість

опитаних. Учителі не володіють інформацією про європейський досвід використання рецептивних методик. Тандем-метод також не є популярним у практиці вчителів цього освітнього закладу.

Утім анкетування вчителів засвідчило їхню зацікавленість методиками багатомовного навчання, але й брак інформації з питань багатомовної освіти.

Опитування дітей, які навчаються в гімназії, дало такі результати: розмовляють дома українською (2,1%), російською мовою (77,6%), обома мовами (17,9%), іншою мовою (2,1%); розмовляють з друзями українською (0,7%), російською мовою (84,8%), обома мовами (14,3%), іншою мовою (2,1%). Однаково легко читати обома мовами (українською і російською) 28,7% учнів, а спілкуватися – 17,9% учнів.

Цікавим виявився учнівський розподіл переваг багатомовності:

на першому місці – можливість спілкування з іноземцями: 64%; на другому – використання знання мови під час подорожей – 58,2%; на третьому місці – здобуття інформації – 53,2%.

Щодо одночасного навчання кількох мов, то 48,9% опитаних учнів відповіли, що для них це легко; інколи відчувають труднощі 45,3% учнів, а для 10,7% – це важко.

За результатами проведеного в загальноосвітній школі І – ІІІ ступенів №13 м. Ужгорода анкетування (25 батьків, 35 дітей, 5 вчителів) визначено, що переважна кількість дітей з ромських родин спілкуються з батьками ромською мовою (80%), українською (5%), обома мовами (10%); вибір закладу загальної середньої освіти батьками був обумовлений передусім місцем розташування і фаховим рівнем педагогічного колективу, тому що ромська мова не вивчається у школі. Але батьки відзначають важливість вивчення рідної мови для дитини (95%). Переважна кількість батьків не мала інформації про європейський досвід багатомовного навчання у закладах загальної середньої освіти (90%); одночасне вивчення трьох і більше мов вважають складним для дитини, утім погоджуються із тим, що вивчення кількох мов сприятиме толерантному спілкуванню в умовах багатомовної і полікультурної ситуації.

Батьки з ромської громади зацікавлені у вивченні дітьми ромської мови. Утім вони не виявили високого рівня зацікавленості багатомовною моделлю навчання, тому що їм бракує інформації із цього питання.

Діти з ромських сімей є багатомовними, ромську мову вони використовують у спілкуванні в родині або із представниками громади. Утім вони не читають і не пишуть ромською мовою. У цілому для багатьох ромських дітей важливою є проблема соціалізації, яка ускладнює не тільки процес формування багатомовної компетентності, а й ключових базових компетентностей.

Анкетування учнів обох закладів освіти дало підстави зробити висновок про їхню зацікавленість вивченням декількох мов, розуміння ними актуальності одночасного опанування мовами для комунікації у багатомовному світі, здобуття освіти сучасного рівня.

Анкетуванні вчителів, учнів і батьків експериментальних ЗЗСО з єврейським етнокультурним компонентом і вивченням мови іврит дозволило зробити такі висновки: попри велику зацікавленість, переважна більшість учителів не вивчали європейський досвід упровадження багатомовної освіти (95 %), не мають достатньо фахових знань із зіставного мовознавства, обмежено використовують можливості інтегрованого навчання, не володіють знаннями та практичним досвідом використання імерсійних методів, зіставного методу та скафолдингу, частково використовують тандем-метод, рецептивні технології, методичний підхід CLIL, переключення мовних кодів.

Контингент батьків учнів, які навчаються у ЗЗСО з єврейським етнокультурним компонентом і вивченням мови іврит переважно є російськомовним (82 %). Мовою іврит дома вони не спілкуються. Батьки позитивно ставляться до багатомовної освіти та можливості опанувати декілька мов, розуміють важливість вивчення як рідної, національної мови, так і, державної (української) й іноземної (переважно англійської) мов; цінують вчителів, які можуть надати фахову освіту своїм дітям; розуміють цінність багатомовної освіти в умовах полікультурного соціуму; більшість з них підтримують ідеї багатомовної освіти та намагаються брати активну участь у власному мовно-культурному розвитку. У цілому, це свідчить про те, що батьки готові включатися в освітній процес.

Аналіз зрізових робіт в експериментальних школах виявив у цілому недостатню сформованість специфічних багатомовних компетентностей у учнів/учениць, їхню неоднорідність. Для прикладу, опрацювати текст, створюючи на його основі вторинний текст іншою мовою виконали на достатньому рівні 32 % учнів/учениць 7-класів; зрозуміти значення слова, виходячи з контексту в процесі читання (46%); зрозуміти зміст слова на основі аналізу його елементів (префіксів, суфіксів) (48%); у процесі говоріння спростити фразу (23%). Знаходити спільне і відмінне в різних культурах – 45%; пояснити особливості своєї національної культури – 32%; Дітям важко було чітко пояснити, як протидіяти проявам національно-культурної, расової і гендерної дискримінації.

Результати експерименту довели актуальність визначеної проблеми дослідження; зацікавленість учнів, вчителів та батьків експериментальних закладів освіти ідеями багатомовної освіти; доцільність реалізації моделі багатомовної освіти та важливість її науково-методичного забезпечення в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин; надали можливість визначення подальших напрямів експериментальної роботи в межах визначеного наукового дослідження.

підготовлено до друку рукопис «Концепції моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України», представлено модель багатомовної освіти; схарактеризовано її складники; визначено науково-методичні засади її реалізації; проаналізовано можливі ризики застосування моделі та шляхи їх подолання. Концепція є

методологічним підґрунтям для створення науково-методичного забезпечення процесу формування багатомовної компетентності учнів і учениць як важливого чинника їхньої ефективної діяльності в умовах сучасного багатомовного і полікультурного світу.

На другому, *експериментальному етапі* дослідження у 2022 році, було досягнуто таких результатів:

експериментально перевірено та уточнено розроблену модель багатомовної освіти, концептуальні засади її реалізації;

визначено такі позитивні результати її упровадження:

➤ підвищення мотивації школярів до навчання, розвиток креативності, логічного мислення, здатності до адекватної національної та громадянської самоідентифікації; підвищення її впевненості в собі, зниження тривожності;

➤ сприяння формуванню багатомовної компетентності учнів і учениць та її складників: метакомпетентності, компенсаторної та міжкультурної компетентностей;

➤ підвищення зацікавленості дітей у вивченні мов, що у подальшому сприятиме їхній успішній фаховій діяльності як в Україні, так і на міжнародному ринку праці;

➤ розвиток міжнаціональної толерантності, формування усвідомлення цінності культурного розмаїття;

➤ позитивний вплив використання рідної мови в початковій школі на ефективність засвоєння другої та третьої мов;

➤ більш ефективний розвиток мовних умінь як з першої (M1), так і з другої/третьої/іноземної мови (M2/M3/IM) завдяки опрацюванню учнями змісту немовного предмета двома або декількома мовами;

➤ підвищення ефективності міжпредметної інтеграції; зокрема, більш очевидним стає мовний акцент у навчанні предметів (тлумачення, переклад слів, виявлення ключових слів, поділ тексту на мікротеми, робота з культури мовлення на матеріалі немовного предмета тощо, сприяння мовного аналізу матеріалу з немовного предмету кращому, глибшому розумінню його змісту);

➤ активізація пошуків у галузі методики, зближення методик навчання мов й інших предметів, застосування інноваційних сучасних освітніх технологій (CLIL, рецептивна технологія, тандем-метод та інш.), міжпредметних методів (підготовчі вправи для побудови висловлювань за змістом предмету, коротке резюме за темою, проекти другою/іншою мовою, регулярне застосування групової роботи для розвитку мовленнєвих умінь на предметних уроках тощо).

З'ясовано як переваги моделі багатомовної освіти у порівнянні із традиційними підходами, так і проблемні питання щодо подальших перспектив її запровадження, визначено ризики та перешкоди, які необхідно враховувати, щоб забезпечити ефективність навчання в контексті моделі:

➤ недостатнє розуміння системного характеру багатомовної освіти, її сутності, мети і завдань, неузгодження її чинників;

- чутливість мовної теми, надмірний акцент на політичному аспекті мовного питання;
- недостатній рівень науково-методичного забезпечення інтегрованого навчання декількох мов;
- брак вчителів, готових до впровадження моделі багатомовної освіти, а також навчальних ресурсів;
- недостатня поінформованість батьків, представників національно-культурних громад про модель багатомовної освіти, форми її реалізації;
- недостатня мотивація учнів/учениць, відсутність розуміння ними цілей навчання кількох мов.

проаналізовано визначені дидактичні, методичні і організаційні умови реалізації моделі багатомовної освіти:

Визначено, що до реалізації моделі багатомовної освіти представники адміністрації закладу освіти мають добре підготуватися, взяти участь у спеціалізованих тренінгах та семінарах, вивчити літературу з багатомовної освіти, ознайомитися із досвідом своїх колег, які вже почали впроваджувати модель. Утім неможливо розпочинати реалізацію моделі багатомовної освіти, ґрунтуючись лише на загальних положеннях чи чужому досвіді. Адміністрації слід ретельно вивчити ситуацію, адже на запровадження того чи іншого варіанту моделі можуть мати вплив такі фактори, як: мовна ситуація у регіоні, ставлення батьків до багатомовної освіти, готовність вчителів працювати за програмами багатомовної освіти, наявність ресурсної бази для ефективної реалізації моделі. Чим краще буде поінформована про особливості моделі багатомовної освіти та принципи її впровадження адміністрація та вчителі закладу, тим легше буде заручитися підтримкою місцевих органів управління, педагогічної та батьківської рад або інших органів управління та самоврядування школи.

Важливо створити групи прихильників багатомовної освіти серед вчителів та батьків, які будуть активно залучені до процесу реалізації обраної моделі. Під час планування роботи адміністрація має звернути увагу на такі питання:

- визначення контингенту учнів, які будуть брати участь у програмах багатомовної освіти;
- інформування батьків, районної адміністрації, громадськості щодо реалізації цієї моделі (адміністратори та члени робочої групи повинні бути в змозі чітко пояснити мету та завдання моделі батькам, вчителям та представникам громадськості);
- необхідність забезпечення вчителів та учнів навчальними матеріалами з мов, які планується вивчати у ході реалізації моделі;
- створення додаткових умов, вивільнення часу для професійного розвитку вчителів, потрібного на навчання, та спільне планування інтегрованого викладання мови та предмету.

➤ спрямування вчителів на співробітництво та його подальша підтримка, що передбачає відкрите обговорення та спільне прийняття рішень для кращого результату.

Важливою умовою ефективності діяльності освітнього закладу у ході реалізації моделі багатомовної освіти є мотивація вчителів, позитивне ставлення до неї, усвідомлення вчителями необхідності спеціальних знань та вмій для участі в реалізації моделі багатомовної освіти. Учителі повинні бути теоретично підготовлені, розумітися на основних питаннях розвитку багатомовності, методики в галузі багатомовної освіти.

Не існує спеціально розроблених навчальних матеріалів та ресурсів для програм багатомовної освіти, які б підійшли для будь-якої ситуації, для різних культурних та мовних контекстів, тому вчителям доведеться створювати власні матеріали та адаптувати наявні. Учителі, які починають працювати за моделлю багатомовної освіти, мають обговорювати із колегами, що вони роблять або що вони планують робити, відкрито ділитися своїми думками та мати можливість почути думку про свої уроки. Для цього необхідно, щоб у закладі освіти була створена позитивна та відкрита до новацій атмосфера.

Ефективність моделі передусім забезпечується наявністю висококваліфікованих вчителів, які володіють M1 та M2, а також іншими використовуваними у моделі мовами, які підтримують ідею багатомовної освіти та здатні чітко сформулювати цілі та розробити відповідні навчальні програми. Бажано також, щоб вчителі мали високий рівень міжкультурної компетентності, оскільки вони навчатимуть дітей із родин, що належать до різних національних культур.

Утім у реальності рівень володіння мовами в учителів, які задіяні у процесі реалізації моделі, можуть бути різними. Наприклад, вчитель має достатні комунікативні навички, але не володіє гарною академічною мовою, щоб викладати нею предмети; або вчитель може викладати предмети на рівні певного класу, але не вище за цей рівень. Виходячи з оцінки компетентностей учителя, освітній заклад може визначити його роль у реалізації моделі. Ефективною є форма командної роботи вчителів (наприклад, на рівні класу – вчитель предмету, вчителі M1 та M2), оскільки в цьому випадку вчителі мають більше можливостей надати підтримку одне одному.

Особливу увагу потрібно приділити підготовці вчителів до використання специфічних технологій і методів багатомовної освіти: рецептивної технології, CLIL, перемикування мовних кодів, тандем-методу, тому що дослідження показало труднощі їхньої актуалізації в практичній роботі вчителів.

Для успішної реалізації завдань багатомовного навчання за допомогою цих технологій і методів адміністрація закладу освіти має організувати ефективну взаємодію між вчителями мовних дисциплін та вчителями-предметниками у складанні розкладу уроків, визначенні часу для організації співробітництва між вчителями. Так, у процесі здійснення експерименту з реалізації моделі багатомовної освіти було складено план взаємодії методичних

об'єднань мовних та немовних предметів; активізовано взаємовідвідування уроків між вчителями мовних та немовних дисциплін із наступним їх аналізом.

Інтеграція між мовними та немовними предметами здійснювалася не лише на уроці, а й поза уроками. Для створення збагачувального мовного середовища та підтримки предметно-мовного інтегрованого навчання в експериментальних закладах освіти було заплановано і проведено тематичні позакласні заходи, предметні тижні, інтелектуальні турніри двома/трьома мовами навчання, із оформленням стендів, стіннівок різними мовами. У ході вивчення предметів другою, третьою мовою вчитель (куратор) цілеспрямовано підтримував зв'язок з батьками та інформував їх про досягнення дітей. Батьки брали участь у позакласних заходах, допомагали дітям у підготовці матеріалів до уроку.

З'ясовано, що деякі аспекти реалізації моделі багатомовної освіти можуть бути сприйняті не лише позитивно, а й негативно частиною батьків та педагогічного колективу, адже її впровадження потребує додаткових зусиль і часу. Тому важливо, щоб адміністрація продумала, як знизити цей опір та недовіру, наприклад, організувавши курси для батьків, обговорення; створивши систему заохочення для вчителів. Бажано, щоб, представляючи батькам модель багатомовної освіти, представники адміністрації закладу спиралися на конкретні дані про учнів, мовну ситуацію в спільноті, переваги та можливості, які надає навчання за моделлю.

Рекомендується проводити збори із питань реалізації моделі багатомовної освіти раз на чверть у перший рік запровадження. Раз на місяць вчитель може надіслати листа з інформацією, як проходить навчання дитини, які труднощі вона відчуває і які перспективи їх подолання. Лист може уміщувати пораду батькам: що вони можуть зробити, щоб підтримати свою дитину. Також можна додати список опорних фраз або слів, яких навчаються діти, щоб батьки, за бажанням, могли б вивчити чи використати їх у розмові з дитиною. На другий рік школа може провести опитування батьків, щоб виявити, що вони думають про результати роботи закладу із реалізації моделі багатомовної освіти та як вони сприймають навчання в її контексті. Крім того, школа може продумати план роботи з батьками на 2–3 роки наперед, щоб варіювати методи їхнього інформування та безпосередньої участі в програмі. Потрібно постійно та цілеспрямовано працювати над збереженням контакту з батьками з самого початку реалізації моделі.

Важливо показати батькам, що процес освоєння мови та предметів через мову складається з певних кроків і досягнень. Батьки повинні відзначати досягнення своїх дітей у процесі оволодіння мовою/мовами. Наприклад, перший твір другою мовою; опис експерименту, проведеного на уроці; успішний проект та ін. Ці роботи можуть бути представлені, як вже зазначалося, у портфоліо дитини, або батьки можуть бути запрошені на презентацію цих робіт у класі. Таким чином, у батьків буде можливість об'єктивніше судити про те, що зроблено і що має бути досягнуто в

майбутньому. Бажано закріпити один день на місяць, коли батьки можуть відвідати уроки, поділитися сумнівами з колективом школи, отримати поради.

організовано та проведено формувальний етап педагогічного експерименту.

У ході *формувального експерименту*, який проводився локально, в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин доведено ефективність розробленої моделі.

На підставі анкет, бесід із учасниками освітнього процесу науковці-експериментатори **дійшли такого висновку:**

Ідеї багатомовної освіти набули більшої популярності серед учителів, батьків і дітей. Учителі, що брали участь в експерименті, почали активніше використовувати провідні технології і методи багатомовного навчання (зіставний, метод опори на рідну мову, метод перекладу, тандем-метод, рецептивна технологія, технологія CLIL, метод переключення мовних кодів, скафолдингом), активізувалася й набула ознак системності співпраця вчителів різних предметів у контексті моделі багатомовної освіти. Батьки дітей почали більш активно і свідомо залучатися до заходів в процесі багатомовного навчання.

Результати експерименту доводять, що у процесі реалізації запропонованої моделі в учнів формуються специфічні умінні, які притаманні багатомовній особистості.

Відзначено зростання контрольних показників на основі зрізів знань і умінь учнів/учениць. Для прикладу наводяться дані робіт учнів/учениць 7 класів: доцільно переключатися з однієї мову на іншу в процесі спілкування – на 8%; виконувати посередницьку роль у групах з різним рівнем комунікативної компетентності в різних мовах з метою досягнення комунікативної мети або виконання спільного завдання – на 5 % ; стисло або близько до тексту передати його зміст іншою мовою, використовуючи різні види і форми перекладу – на 10 %; опрацьовувати текст, створюючи на його основі вторинний текст іншою мовою – на 9, 3 відсотків, розуміти зміст слова на основі аналізу його елементів (префіксів, суфіксів) – на 5%.

Учні та учениці у процесі багатомовного навчання вправно, зацікавлено аналізували спільне і відмінне в різних культурах; пояснювали особливості своєї культури, із задоволенням представляли традиції власної культури на тематичних заходах, доречно використовували засоби національного мовленнєвого етикету, обговорювали шляхи вирішення ненасильницького вирішення міжособистісних конфліктів.

У процесі дедуктивного аналізу текстів учні і учениці демонстрували уміння розуміти значення слова, виходячи з контексту в процесі читання або слухання за допомогою словника; уміння у процесі говоріння спростити фразу; надати інформацію, використовуючи знайомі слова, паралінгвістичні (невербальні) засоби спілкування; звернутися за допомогою (попросити співрозмовника повторити питання, надати додаткову інформацію тощо).

На третьому, *узагальнювально-впроваджувальному етапі у 2023 році*, було *скореговано та узагальнено* отримані результати експерименту:

запропоновано конкретні дії, спрямовані на ефективну реалізацію моделі багатомовної освіти:

➤ цільове визначення закладів загальної середньої освіти, для яких розроблена модель, її мета і завдання будуть актуальними з огляду на особливості мовної ситуації у регіоні, етнокультурний склад учнів/учениць, їхні особистісні потреби, соціальний запит батьків і представників громади;

➤ співпраця з регіональними органами освіти; підготовка адміністрації закладу, вчителів до роботи за програмами багатомовної освіти; розробка сучасних навчально-методичних матеріалів;

➤ інформування батьків, національно-культурних, громадських організацій, представників громади про цілі і завдання моделі багатомовної освіти, підготовка регіональних інформаційних кампаній в ЗМІ, місцевому телебаченні, соціальних мережах;

➤ залучення місцевої влади до підтримки удосконалення матеріально-технічної бази для реалізації моделі на сучасному рівні;

застосовано результати дослідження у практику експериментальних закладів загальної середньої освіти.

Було зроблено висновки, що планування діяльності освітнього закладу має ґрунтуватися на довгостроковій стратегії. Упровадження моделі багатомовної освіти впливатиме на всі аспекти функціонування закладу: навчальний план, організацію навчального процесу, план позакласної діяльності, методику викладання, співпрацю вчителів, багатомовне середовище у закладі освіти, стосунки з батьками, органами управління освітою, місцевою спільнотою тощо. Заклад освіти повинен трансформувати підходи до професійного розвитку педагогів, формувати ресурсну базу навчальних матеріалів для використання їх під час та поза уроками.

Завдання, які постають у процесі реалізації моделі багатомовної освіти, є певним викликом для всіх учасників навчального процесу, однак досвід українських вчителів, які були долучені до експериментальної роботи, дають підстави вважати, що за належної організації впровадження цієї моделі, урахування чинників, які сприятимуть ефективності її реалізації, її мета – формування багатомовної компетентності учнів – є реальною і досяжною.

спрогнозовано перспективи та виявлення соціального ефекту запровадження моделі багатомовної освіти, який полягає у забезпеченні культурно-освітніх потреб національних спільнот з урахуванням пріоритетів соціально-політичного розвитку України; у зміцненні засад державної мови та посиленні ролі рідної мови здобувачів освіти – представників корінних народів і національних меншин – в освітньому процесі, трансформації змісту мовно-літературної освітньої галузі в контексті модернізації та реформування української школи з метою підвищення якості освіти у відповідності до завдань сучасного етапу розвитку українського суспільства; у сприянні збереженню етнокультурної ідентичності здобувачів освіти, процесу формування їхньої

громадянської ідентичності на патріотичних засадах, розвиткові толерантності та взаємоповаги в міжнаціональному спілкуванні; подальшій європейській інтеграції нашої держави;

За результатами дослідження підготовлено та видруковано науково-виробничу продукцію:

1. Методичний посібник «Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин» (О.Л. Фідкевич, В.В. Снегір'ова, Н.В. Бакуліна, Л.В.Давидюк). Методичний посібник присвячено проблемі запровадження багатомовної освіти, що має на меті формування у здобувачів освіти здатності компетентно послуговуватися декількома мовами, зокрема використовувати їх для спілкування та навчання; толерантно взаємодіяти в полікультурному суспільстві. У посібнику репрезентовано модель багатомовної освіти для закладів загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин, розкрито зміст компетентностей, які формуються у процесі реалізації запропонованої моделі, схарактеризовано методи і прийоми, спрямовані на формування багатомовної компетентності учнів/учениць в контексті запропонованої моделі: зіставний, рецептивний методи, методика CLIL, тандем-метод, метод перекладу, прийом переключення мовних кодів, прийом скафолдингу; визначено результати від впровадження моделі, які констатували учасники експериментального дослідження та проаналізовано ризики, які можуть виникнути у процесі реалізації моделі та шляхи їхнього подолання.

2. «Методичні рекомендації щодо організації багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин» (В.В. Снегір'ова, О.Л. Фідкевич). Метою рекомендацій є надання методичної допомоги закладам загальної середньої освіти у процесі організації багатомовного навчання, сприяння ефективності процесу впровадження сучасної моделі багатомовної освіти.

У рекомендаціях схарактеризовано основні етапи запровадження моделі багатомовної освіти та запропоновано методи інтегрованого навчання мов; проаналізовано перспективи впровадження моделі, ризики, які можуть виникнути у процесі її реалізації та шляхи їхнього подолання.

3. Методичний посібник «Новогрецька мова в шкільній освіті України» (Є.К. Чернухін). У посібнику розглянуті загальні питання викладання грецької мови на теренах України від найдавніших часів до сьогодення. У контексті сучасних культурологічних і освітніх трендів, спрямованих на формування багатомовної і полікультурної особистості, здатної до швидкої адаптації до мінливого мовного й культурного оточення, грецька мова розглядається як один із апробованих часом чинників гуманізації освіти та інструмент залучення учнів до свідомого сприйняття європейських і загальнолюдських цінностей.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до визначених завдань НД за темою наукового дослідження відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України «Науково-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин» (2021 – 2023 рр.) співробітники відділу досягли таких результатів:

уперше в Україні розроблено модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин, у якій представлені: мета багатомовної освіти, соціальні завдання та індивідуальні потреби учнів, які актуалізуються та забезпечуються в ході реалізації моделі; дидактичні принципи та підходи, на яких ґрунтується модель багатомовної освіти; диверсифіковану структуру навчального процесу; пріоритетні методи, прийоми, технології формування багатомовної компетентності; діагностувальні рівні її сформованості; очікуваний результат запровадження багатомовної освіти відповідно до її мети;

визначено концептуальні засади реалізації моделі багатомовної освіти:

сформульовано та представлено поняття багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин як освітньо-організаційного процесу, який передбачає компетентнісно орієнтоване навчання трьох і більше мов як систем (рідної, державної та іноземної) з метою формування в учнів здатності послуговуватися ними в житті, зокрема використовувати як засоби опанування змісту немовних предметів;

обґрунтовано, що реалізація моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин передбачає опору на основні принципи сучасної освіти: *науковості, зв'язку теорії з практикою, принцип гуманізації і демократизації освіти, принципи розвивального і виховного навчання, принцип системності і комплексності, принцип індивідуалізації та доступності навчання, принцип професійної компетентності вчителів, принцип партнерства суб'єктів освітнього процесу;*

визначено, що підґрунтям реалізації моделі багатомовної освіти є *теорія плюрилінгвізму*, яка означає, що в процесі розширення індивідуального мовного досвіду учні не протиставляють мови як окремі системи під час навчання і спілкування, та *теорія мультилінгвізму*, яка містить ідеї розвитку та підтримки мов корінних народів та національних меншин та необхідності їхнього застосування в освітньому процесі. У процесі навчання мов у здобувачів освіти формується багатомовна комунікативна компетентність як комплекс усіх комунікативних компетентностей виучуваних мов і специфічних компетентностей: металінгвістичної, міжкультурної і компенсаторної. Багатомовна компетентність у взаємодії з іншими ключовими компетентностями, визначеними у Державних освітніх стандартах, обумовлює

готовність і здатність учнів\учениць до ефективної діяльності в багатомовному і полікультурному світі. Послідовне формування комплексу зазначених компетентностей у процесі реалізації моделі багатомовної освіти здійснюється на основі *інтегративного, комунікативно-когнітивного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, міжкультурного і текстоцентричного підходів до навчання;*

визначено пріоритетні методи у процесі інтегрованого навчання мов: *зіставний та імерсійний, метод опори на рідну мову, метод перекладу, тандем-метод;* специфічні технології і прийоми: *рецептивна технологія, технологія CLIL; переключення мовних кодів, скафолдинг, створення тематичних і термінологічних словників;*

схарактеризовано особливості оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі реалізації моделі багатомовної освіти;

Результати експериментальної роботи (констатувальний та формувальний етапи експерименту) **довели** актуальність та перспективність запровадження моделі багатомовної освіти в Україні, розробки її науково-методичного супроводу.

Якісні та кількісні показники результатів дослідження **дозволили зробити висновок** про ефективність представленої моделі багатомовної освіти в експериментальних закладах загальної середньої освіти:

відзначено позитивну динаміку у формуванні багатомовної компетентності учнів і учениць, набуття ними металінгвістичних, міжкультурних та компенсаторних умінь у процесі багатомовного навчання на основі контрольних показників, таких як-от: доцільно переключатися з однієї мови на іншу в процесі спілкування; виконувати посередницьку роль у групах з різним рівнем комунікативної компетентності в різних мовах з метою досягнення комунікативної мети або виконання спільного завдання; стисло або близько до тексту передати його зміст іншою мовою, використовуючи різні види і форми перекладу; опрацьовувати текст, створюючи на його основі вторинний текст іншою мовою та інш. Учні та учениці у процесі багатомовного навчання вправно, зацікавлено знаходять спільне і відмінне в різних культурах; пояснюють особливості своєї культури, представляють традиції власної культури на тематичних заходах, використовують засоби національного мовленнєвого етикету, прийоми ненасильницького вирішення міжособистісних конфліктів.

Учителі, що брали участь в експерименті, оволоділи знаннями та уміннями з використання провідних методів багатомовного навчання (зіставним, імерсійним, методом опори на рідну мову, методом перекладу, тандем-методом) і специфічними технологіями та прийомами навчання (рецептивна технологія, технологія CLIL, переключення мовних кодів, тандем-метод, скафолдинг). Адміністрація закладів освіти отримала досвід організації багатомовного навчання за пропонованою моделлю. Активізувалася роль батьків як суб'єктів освітнього процесу (залучення до спільних заходів в межах експерименту, підвищення зацікавленості до багатомовного навчання).

Набули подальшого розвитку ідеї запровадження багатомовної освіти у практику закладів загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів та національних меншин, позитивного впливу багатомовності на когнітивний розвиток учнів/учениць; актуалізовано питання застосування сучасних дидактико-методичних підходів та специфічних технологій і методів формування багатомовної компетентності здобувачів освіти у контексті моделі багатомовної освіти.

Результати експерименту надали можливість визначення подальших напрямів удосконалення процесу реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин в межах визначеного наукового дослідження. Результати дослідження було взято до уваги у процесі розробки Дорожньої карти «Створення умов для якісного навчання державної мови та навчання мовам корінних народів та національних меншин у закладах загальної середньої освіти на 2023-2024 рр.» (МОН України та Рада Європи), та у міжнародному проєкті Ради Європи «Підтримка впровадження європейських стандартів прав людини в Україні» в рамках прийнятого Плану дій для України «Стійкість, відновлення та реконструкція» 2023-2026;

скороговано результати отриманих результатів експерименту та **узагальнено** здобуті теоретичні і практичні результати дослідження.

Серед позитивних результатів впровадження розробленої моделі багатомовної освіти визначено:

- підвищення мотивації школярів до навчання, їхньої впевненості в досягненні навчальних результатів;
- розвиток креативності, логічного мислення;
- позитивний вплив використання рідної мови в початковій школі на ефективність засвоєння другої та третьої мов;
- більш успішний розвиток мовних умінь як з першої (M1), так і з другої/третьої/іноземної мови (M2/M3/IM) завдяки опрацюванню учнями змісту немовного предмета двома або декількома мовами;
- сприяння мовного аналізу матеріалу з немовного предмету кращому, глибшому розумінню його змісту;
- сприяння ефективній міжпредметній інтеграції; зокрема, більш очевидним стає мовний акцент у навчанні предметів (тлумачення, переклад слів, виявлення ключових слів, поділ тексту на мікротеми, робота з культури мовлення на матеріалі немовного предмету тощо);
- розвиток міжнаціональної толерантності, формування усвідомлення цінності мовного і культурного розмаїття;
- активізація пошуків у галузі методики, зближення методик навчання мов й інших предметів, застосування інноваційних освітніх технологій (CLIL, тандем-метод та інш.), міжпредметних методів (підготовчі вправи для побудови висловлювань за змістом предмету, коротке резюме за темою, проєкти другою/іншою мовою, регулярне застосування групової роботи для розвитку мовленнєвих умінь на предметних уроках тощо);

спрогнозовано ризики запровадження моделі у практику експериментальних закладів загальної середньої освіти:

- відсутність учасниками освітнього процесу розуміння системного характеру багатомовної освіти, її сутності, мети і завдань, узгодження її чинників;
- чутливість мовної теми, надмірний акцент на політичному аспекті мовного питання;
- недостатній рівень науково-методичного забезпечення інтегрованого навчання декількох мов;
- брак вчителів, готових до впровадження моделі багатомовної освіти, а також навчальних ресурсів;
- недостатня поінформованість батьків, представників національно-культурних громад про модель багатомовної освіти, форми її реалізації;
- недостатня мотивація учнів/учениць, відсутність розуміння ними цілей навчання кількох мов;

запропоновано конкретні дії, спрямовані на ефективну реалізацію моделі багатомовної освіти, за рахунок яких ці ризики можуть бути мінімізовані:

- цільове визначення закладів загальної середньої освіти, для яких розроблена модель, її мета і завдання будуть актуальними з огляду на особливості мовної ситуації у регіоні, етнокультурний склад учнів/учениць, їхні особистісні потреби, соціальний запит батьків і представників громади;
- співпраця з регіональними органами освіти; підготовка адміністрації закладу, вчителів до роботи за програмами багатомовної освіти; розробка сучасних навчально-методичних матеріалів;
- інформування батьків, національно-культурних, громадських організацій, представників громади про цілі і завдання моделі багатомовної освіти, підготовка регіональних інформаційних кампаній в ЗМІ, місцевому телебаченні, соціальних мережах;
- залучення місцевої влади до підтримки удосконалення матеріально-технічної бази для реалізації моделі на сучасному рівні;
- підготовка майбутніх учителів у педагогічних закладах освіти, вчителів у закладах підвищення фахової кваліфікації до участі у програмах багатомовного навчання;

зроблено висновки, що модель багатомовної освіти буде ефективною за умов системної реалізації її концептуальних засад, узгодження її чинників; належної організації та підтримки з боку адміністрації закладів, органів місцевої влади, громадськості. Серед важливих організаційних питань: кількість предметів, у викладанні яких застосовують багатомовне навчання; одночасне чи послідовне переведення предметів на таке навчання; ступінь інтеграції, її види; аналіз змісту підручників з метою визначення їхньої відповідності до використання у програмах багатомовної освіти; укладання словників термінів, термінологічних зворотів, тематичних груп лексики з предмету, який викладається за методиками багатомовного навчання; організація уроків для успішного здійснення багатомовного навчання;

формування кожним вчителем власної системи методів і прийомів, найбільш придатних для такого навчання, готовність вчителів їх використовувати; розгляд психологічних проблем оволодіння мовами в умовах інтегрованого навчання; підготовка вчителів до роботи за програмами, створеними на основі моделі багатомовної освіти, їхня мотиваційна готовність до участі в програмах багатомовного навчання.

Планування діяльності освітнього закладу у процесі реалізації моделі багатомовної освіти має ґрунтуватися на довгостроковій стратегії. Упровадження моделі багатомовної освіти впливатиме на всі аспекти функціонування закладу: навчальний план, організацію навчального процесу, план позакласної діяльності, методика викладання, співпрацю вчителів, багатомовне середовище у закладі освіти, стосунки з батьками, органами управління освітою, місцевою спільнотою тощо. Важливу роль у ефективному запровадженні моделі багатомовної освіти має відігравати постійний моніторинг діяльності учасників освітнього процесу, формами якого є зокрема системні опитування, анкетування, бесіди з учасниками освітнього процесу в контексті моделі.

виявлено соціальний ефект реалізації моделі багатомовної освіти, який полягає у забезпеченні культурно-освітніх потреб національних спільнот з урахуванням пріоритетів соціально-політичного розвитку України; у зміцненні засад державної мови та посиленні ролі рідної мови здобувачів освіти – представників корінних народів і національних меншин – в освітньому процесі, у трансформації змісту мовно-літературної освітньої галузі в контексті модернізації та реформування української школи з метою підвищення якості освіти у відповідності до завдань сучасного етапу розвитку українського суспільства; у сприянні збереженню етнокультурної ідентичності здобувачів освіти, процесу формування їхньої громадянської ідентичності на патріотичних засадах, розвитку толерантності та взаємоповаги в міжнаціональному спілкуванні; подальшій європейській інтеграції нашої держави.

Прикладні результати дослідження:

За результатами виконання наукового дослідження **підготовлено наукову та науково-виробничу продукцію:**

1. Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України [Електронне видання] / О. Л. Фідкевич, В. В. Снегірьова, Н. В. Бакуліна. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. 44 с.

URL: <https://undip.org.ua/library/kontseptsiia-modeli-bahatomovnoi-osvity-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-z-navchanniam-mov-korinnykh-narodiv-i-natsionalnykh-menshyn-z-urakhuvanniam-zavdan-ievropeyskoi-intehratsii-ukrainy/>

2. Фідкевич, О. Л., Снегірьова, В.В., Бакуліна, Н. В. Давидюк, Л.В. Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин [Електронне видання]: методичний посібник. Інститут педагогіки

URL:https://lib.iitta.gov.ua/734825/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%94%D0%BB%D1%8F%20%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B8.docx.pdf

3. Снегір'ова, В. В., Фідкевич, О.Л., Методичні рекомендації щодо організації багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин: методичні рекомендації, 33 с.(рукопис)

4. Чернухін, Є.К. Новогрецька мова в шкільній освіті України: методичний посібник, 153 с.(рукопис)

Упровадження результатів наукового дослідження здійснювалося у таких експериментальних закладах загальної середньої освіти:

Гімназія № 153 м. Києва, Чернівецький ліцей №15 «Освітні ресурси та технологічний тренінг» з вивченням єврейського етнокультурного компонента, Білоцерківський приватний ліцей «Міцва-613»; спеціалізована школа № 94 «Еллада» з поглибленим вивченням іноземних мов м. Києва, загальноосвітня школа I – III ступенів № 14 м. Ужгорода.

Апробація результатів НР здійснювалося також під час презентації експериментальних матеріалів на міжнародних і всеукраїнських конференціях, семінарах, круглих столах, на сайті Інституту педагогіки, на сторінці відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури у соціальній мережі Facebook. Загалом співробітниками відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури було взято участь у 118 заходах:

Міжнародних конференціях – 32 (1-співорганізатори), Всеукраїнських конференціях – 37 (1 - співорганізатори), Круглих столах – 2, Науково-методичних семінарах (вебінарах) – 47 (32 - співорганізатори).

Науково-методичні статті, що містять результати всіх етапів дослідження, оприлюднено шляхом друкування у фахових журналах, на сайтах НАПН України, закладів і установ, з якими укладено угоду, у збірниках матеріалів конференцій, форумів, семінарів.

Опубліковано: 17 статей і 76 тез, серед них статей у виданнях, що індексуються в Scopus і Web of Science Core Collection – 1.

Результати дослідження можуть бути використані у ході запровадження багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти з навчанням корінних народів та національних меншин, а також у процесі професійної підготовки майбутніх учителів, в системі закладів післядипломної педагогічної освіти: у розробці навчальних програм інтегрованих курсів (мовних, міжпредметних), розробки навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в контексті моделі багатомовної освіти (підручники і посібники для закладів загальної середньої освіти з навчанням корінних народів та мов національних меншин). Вони можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень з метою удосконалення процесу запровадження багатомовного навчання в освітню українську практику.

Цільовими групами користувачів результатів наукових досліджень є вчителі закладів загальної середньої освіти, методисти інститутів післядипломної педагогічної освіти, викладачі та студенти закладів вищої освіти, аспіранти, докторанти і магістри, які досліджують питання трансформації змісту освіти в умовах її реформування, зокрема питання запровадження сучасної моделі багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин.

СПИСОК ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ, ПІД ЧАС ЯКИХ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

2021 рік

Всеукраїнські конференції

Всеукраїнська науково-практична конференція *«Зміст і технології шкільної освіти»*, м. Київ, 15 січня 2021 р.

Форум *«Партнерський форум Освіта України 2021: стратегічні цілі та пріоритетні напрями»*, онлайн, 9 лютого 2021 р.

V Всеукраїнська наукова конференція *«Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення»*, м. Полтава, 4-5 березня 2021 р.

IV Всеукраїнська науково-практична конференція *«Сучасна освіта: методологія, теорія, практика»*, м. Дніпро, 18 березня 2021 р.

III Всеукраїнська інтернет-конференція *«Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи»*, Київ, 29 березня 2021 р.

Всеукраїнська наукова конференція *«Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу»*, м. Київ, 21 квітня 2021 р.

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція *«Розвиток професійних компетентностей учителів предметів суспільногуманітарного циклу в контексті впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти»*, м. Хмельницький, 8 червня 2021 р.

Всеукраїнський серпневий форум *«Освіта України 30 без бар'єрів: вектори якості та успіху»*, м. Київ, 19 серпня 2021 р.

Всеукраїнська конференція *«Учені НАПН України – українським учителям»*, м. Київ, онлайн, 25 серпня 2021 р.

Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція. *«IX Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство»*, м. Київ, 7 жовтня 2021 р.

II Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) *«Гуманітарно-педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи»*, м. Дніпро, онлайн, 18 листопада 2021 р.

Інтернет-конференція *«Підвищення кваліфікації та самоосвіта педагога»*, онлайн, 20 листопада 2021 р.

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція *«Нова українська школа: практичний інтенсив формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу»*, м. Чернівці, онлайн, 24 листопада 2021 р.

Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція *«Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи»*, м. Київ, онлайн, 25 листопада 2021 р.

Звітна конференція Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, 29 грудня 2021 р.

Міжнародні конференції і семінари

Міжнародна конференція, присвячена 30-річчю ВААДу України, онлайн, 14 січня 2021 р.

Міжнародне науково-педагогічне стажування *«Педагогічні проблеми формування сучасного фахівця: досвід ЄС»*, м. Бая-Маре, Румунія, 15 лютого – 26 березня 2021 р.

X Міжнародна науково-практична конференція *«Розвиток сучасної освіти та науки: результати, проблеми, перспективи. Діалог у розвитку наук та освіти»*, м. Конні-Ужгород-Херсон, 23 квітня 2021 р.

Міжнародна міжвузівська інтернет-конференція *«Україна моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки»*, м. Київ, 20 травня 2021 р.

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція *«Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички»*, м. Київ, 20-21 травня 2021 р.

V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція *«Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: Інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації»*, м. Київ, 27-28 травня 2021 р.

Міжнародна конференція з нагоди 25-ї річниці Гаазьких рекомендацій ВКНМ ОБСЄ. Київ, Гаага, Брюссель, 7 червня 2021 р.

Міжнародна конференція *«Презентація результатів всеукраїнського експерименту «Розвиток багатомовності школярів і дітей: європейський досвід в українському контексті»*, м. Київ, 23 червня 2021 р.

II Міжнародна науково-практична конференція *«Особистість в історії, літературі та методиці навчання»*, м. Івано-Франківськ, 28 жовтня 2021 р.

Круглі столи

Круглий стіл *«Методи навчання української мови: сучасний контекст»*, присвячений пам'яті визначного вченого, члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича, м. Київ, 25 березня 2021 р.

Круглий стіл *«Реалізація компетентнісного підходу в підручниках мови й літератури для закладів освіти з навчанням мов національних меншин»*, в рамках XII Міжнародної виставки *«Сучасні заклади освіти - 2021»*, м. Київ, 20-21 квітня 2021 р.

Науково-методичні семінари (вебінари)

Науково-методичний інтернет-семінар *«Концептуальні засади реалізації моделі багатомовної освіти в ЗЗСО України з навчанням мов національних меншин»*, м. Київ, 23 березня 2021 р.

Науково-методичний онлайн-семінар *«Використання науково-методичного комплексу з української мови в аспекті реалізації завдань 2 циклу початкової освіти»*, м. Чернівці, 14 травня 2021 р.

Науковий семінар *«Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек»*. Присвячено пам'яті Ірини Анатоліївни Сергєєвої (1958–2019), онлайн, 5 жовтня 2021 р.

Всеукраїнський вебінар *«Навчально-методичне забезпечення інтегрованого мовно-літературного курсу (українська мова, українська та зарубіжні літератури) як інструмент формування ключових компетентностей п'ятикласників та п'ятикласниць»*, онлайн, 18 жовтня 2021 р.

Вебінар *«Як атестувати й атестуватися без примусових відкритих уроків, «творчих» звітів, непотрібних блогів і публікацій»*, онлайн, 27 жовтня 2021 р.

Вебінар *«Конструктор тестів, схвалений грифом МОН. Надійний інструмент для перевірки знань»*, 3, 10 листопада 2021 р.

Серія вебінарів *«Осінь школа творців сучасних освітніх матеріалів для НУШ»*, онлайн, 04 листопада – 07 грудня 2021 р.

2022 рік

Всеукраїнські конференції і семінари

Семінар-нарада «Організація освітнього процесу в 5-х класах закладів загальної середньої освіти» (15-18 лютого 2022 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України)

V Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика» (31 травня 2022 року, м. Дніпро)

Всеукраїнський науково-практичний семінар «Зарубіжна література та англійська мова: орієнтири, напрями, методика та інновації» (18-19 травня 2022 року, м. Черкаси)

Всеукраїнська науково-практична конференція «VI Геретівські читання» (3 червня 2022 р. м. Тернопіль)

Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського «Педагогіка партнерства: реалії та перспективи» (11-12 жовтня 2022 року, м. Кропивницький, ЧНУ імені Богдана Хмельницького)

Всеукраїнський круглий стіл «Шкільний курс зарубіжної літератури: традиції, сучасність, перспективи» (5 жовтня 2022 року, м. Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова,)

Всеукраїнська науково-практична конференція «Історико-краєзнавчі дослідження в умовах Нової української школи» (16 листопада 2022 р., м. Чернівці)

Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану. II Всеукраїнські педагогічні читання пам'яті О. Я. Савченко 03 листопада 2022 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України)

Всеукраїнська наукова конференція «Література й історія» (17-18 листопада 2022 р. м. Запоріжжя, Запорізький національний університет)

Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня української писемності та мови «Українська мова як чинник національної державності» (18 листопада 2022 р. м. Чернігів)

Міжнародні конференції і семінари

VIII Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі» (18 квітня 2022 року, м. Київ)

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності» (15 квітня 2022 року, м. Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова)

III Міжнародна наукова онлайн-конференція «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», присвячена Всесвітньому дню вишиванки (19 травня 2022 року, м. Київ)

Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції» (19-20 травня 2022 року, м. Івано-Франківськ)

Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти» (20 травня 2022 року, м. Ізмаїл)

I Міжнародна конференція «Нетаім», присвячена проблемам міжкультурної багатомовної освіти (10-12 червня 2022 р., м. Київ - Тель-Авів – Берлін)

Міжнародний семінар проекту «J-ArtEck» щодо планування та розроблення освітніх заходів для дітей із родин тимчасово переміщених осіб в умовах війни, зокрема організації освітнього проекту для дітей 12-16 років (внутрішньо та зовнішньо переміщених осіб з України, Ізраїлю, Німеччини та Литви) (16-19 червня 2022 року).

Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми сучасного підручника» (13-14 вересня 2022 р., м. Київ)

IV Міжнародна наукова конференція «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми, стратегії, дослідження» (15-16 вересня 2022 року, м. Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова)

Міжнародна конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу» (04 листопада 2022 року, м. Київ)

Кримський міжнародний форум: філологія та журналістика. Міжнародна науково-практична конференція ««Лінгвістичні дослідження у вимірах сьогодення» (20-21 жовтня 2022 року, м. Київ, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського)

III Міжнародна науково-практична конференція «Особистість в історії, літературі та методиці навчання» (28 жовтня 2022 року м. Івано-Франківськ, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

Міжнародна науково-практична он-лайн конференція «Іврит навколо світу» (30 жовтня 2022 року. Міністерство у справах діаспори (Ізраїль), Відділ івриту та культури WZO (Ізраїль), Міжнародна освітня інтерактивна платформа «Ji» (США).

Науково-методичні семінари (вебінари)

Серія Всеукраїнських вебінарів для вчителів зарубіжної літератури у проєкті НУШ «Якість освіти» (програма курсів підвищення кваліфікації вчителів зарубіжної літератури, лекції), 13 січня-22 лютого 2022 року (спів організатори), м. Київ.

Серія обласних науково-методичних вебінарів «Особливості модельних програм «Зарубіжна література» 5-6 класів в контексті НУШ. Компетентнісний потенціал підручника «Зарубіжна література. 5 клас» (Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Фідкевич)» (11 вебінарів: Житомир, Кропивницький, Івано-Франківськ, Луцьк, Львів, Вінниця, Хмельницький, Миколаїв, Чернівці, Біла Церква, 27-січня-15 лютого 2022 року (спів організатори)).

Серія обласних методичних вебінарів (6) з учителями зарубіжної літератури Житомирської, Миколаївської, Донецької, Чернівецької, Одеської та Дніпропетровської областей з питань реалізації освітніх трендів НУШ та нового освітнього стандарту в модельній навчальній програмі «Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт. Н. Богданець-Білоskalенко, В.Снегір'ова, О. Фідкевич) та у підручнику «Зарубіжна література. 5 клас» (Н. Кадоб'янська, Л. Удовиченко, В. Снегір'ова), 7-23 лютого 2022 року, (спів організатори)

Всеукраїнський вебінар для вчителів зарубіжної літератури «Формування читацької компетентності на уроках зарубіжної літератури у 5 класі НУШ» (Спікери: Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Фідкевич), 17 лютого 2022 року, м. Київ.

Вебінар «Життя України в часи війни з рф: до, під час і після» (мовою іврит) для ізраїльських дітей – учнів дев'ятого класу Єврейської академії Майамі-Біч, м. Флорида, США, 24 березня 2022 року (Бакуліна Н. В., спів організатор)

Вебінар для освітян і педагогічних працівників у сфері неформальної освіти «ПТСР: психолого-педагогічний аспект проблеми», 18 квітня 2022 року (Бакуліна Н. В., спів організатор, модератор)

Обласний науково-методичний семінар для методистів та керівників регіональних методичних об'єднань учителів української мови і літератури, зарубіжної літератури «Дорожня карта вчителя-словесника в контексті реалізації НУШ у закладах освіти», 16 травня 2022 року, м. Київ (спів організатори)

Всеукраїнський вебінар «Підтримка реформи НУШ» для учителів-словесників, які викладатимуть у 5-х класах НУШ. Організатори: Видавництво «Освіта», 26 травня 2022 року, м. Київ.

Серія міжнародних вебінарів «Основи єврейської освіти та методика викладання мови іврит на початковому етапі» для магістрів і викладачів МГПІ «Бейт-Хана» (м. Дніпро), вихователів ДНЗ, вчителів мови іврит та єврейської традиції ЗЗСО України з єврейським етнокультурним компонентом і вивченням мови іврит (13-16 листопада 2022 року Україна, Німеччина, Ізраїль) (спів організатори).

Всеукраїнські конференції і семінари (вебінари)

Освітній марафон «НУШ в дії. Знайомство з підручниками для 6 класу» (21 березня 2023 року, м. Київ, Центр професійного розвитку педагогічних працівників м. Києва)

Всеукраїнська V(IV) науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи-2023» (18-19 травня 2023 року, ВСП «Маріупольський фаховий коледж, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»)

Всеукраїнська науково-методична конференція «НУШ крокує в 6 клас. Системність, сучасність, результативність» (15 березня 2023 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України).

Всеукраїнська науково-практична конференція «Література в мультикультурному дискурсі» (6 квітня 2023 року, м. Полтава, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)

Всеукраїнський методичний вебінар для вчителів української мови та літератури, зарубіжної літератури. Презентація підручника «Зарубіжна література. 6 клас. Автори: Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Фідкевич» (7 березня 2023 року, Україна, м.Київ, Інститут педагогіки НАПН України). Спікери: Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Фідкевич.

IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах» (27 квітня 2023 року, м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Веб-конференція в режимі онлайн-трансляції для педагогічних працівників «Учені НАПН України українським вчителям» (28 серпня 2023 року, м. Київ, Національна академія педагогічних наук України)

Науково-методична конференція «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в МНП «Зарубіжна література. 7-9 класи» (авт. колектив Снегірьова В.В. та ін.) (21 вересня 2023, м. Херсон, Херсонська академія неперервної освіти)

Всеукраїнська науково-практична конференція " VII Геретівські читання" (22 вересня 2023 року, м. Україна, м.Тернопіль, Тернопільське ОКІППО)

Всеукраїнська науково-методична конференція «Мовно-літературна освітня галузь: розроблення, впровадження нових методик та практик» (12 жовтня 2023 року, м. Чернівці, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Чернівецька філія)

V Всеукраїнська науково-практична конференції з міжнародною участю «Філологічні горизонти: науковий,лінгводидактичний, філософський, соціальний, національно-патріотичний вектори» (19-20 жовтня 2023 року, м.Вінниця Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»)

Звітна науково-практичної конференція Інституту педагогіки НАПН України«Зміст і технології шкільної освіти» за результатами науково-дослідної роботи 2023 року. (грудень 2023 року, м.Київ, Інституту педагогіки НАПН України)

Міжнародні конференції, форуми, семінари (вебінари)

Міжнародна конференція «Забезпечення впровадження реформ у сфері протидії дискримінації в Україні відповідно до європейських стандартів» (29-30 березня 2023 року, Польща, м. Варшава. Рада Європи)

Міжнародний науково-практичний форум «Педагог XXI століття: дослідження та освітні інновації в умовах воєнного стану в Україні» (5-6 квітня 2023 року, Україна, м. Київ, Інститут модернізації змісту освіти; Київський університет імені Бориса Грінченка)

Міжнародна конференція «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2023: горизонти інновацій» (25 травня 2023 року, Україна, м.Київ – м.Тернопіль, Інститут педагогіки НАПН України)

Міжнародний семінар «Посилення реалізації стандартів Європейських прав людини під час війни» (28 травня - 30 травня 2023 року, Польща, м.Закопане, Рада Європи, Український культурний фонд «Чіріклі»)

IV Міжнародна конференція «Україна моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», присвячена Всесвітньому дню Вишиванки (18 травня 2023 року, Україна, м.Київ - м.Івано-Франківськ, Інститут педагогіки НАПН України, Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника)

Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент у сучасному закладі освіти: проблеми, пошуки, перспективи» (25 травня 2023 року, Україна, м.Суми, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)

Форум «Захист національних меншин в Україні: від удосконалення правової бази до її ефективної імплементації відповідно до стандартів Ради Європи» (26-27 вересня 2023 року, Польща, м.Краків, Рада Європи, Офіс Уповноваженого Верховної Ради України, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті, Міністерство освіти і науки України, Міністерство внутрішніх справ України)

Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення» (26-27 жовтня 2023 року, Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України).

VII Міжнародна наукова конференція «Світ мови – Світ у мові» 927 жовтня 2023 року, Україна, м.Київ, УДУ імені Михайла Драгоманова)

IV Міжнародна науково-практична конференція «Особистість в історії, літературі та метдиці навчання» (27 жовтня 2023 року, м.Івано-Франківськ, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Науково-методичні семінари (вебінари)

Методичний семінар-диспут «Проблемні питання впровадження нових методик у викладанні предметів мовно-літературної галузі в 5 класі НУШ» (17 лютого 2023 року, м. Чернівці, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Чернівецька філія Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Новоселицької міської ради»)

Вебінар Державної служби з етнополітики та свободи совісті за участю представників Ради Європи щодо розробки Державної програми на виконання Закону «Про національні меншини (спільноти)» (3 квітня 2023 року, Україна, м.Київ, ДЕСС)

Звітно-наукова конференція «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (22-26 травня 2023 року, м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Курси підвищення кваліфікації вчителів зарубіжної літератури, які беруть участь у проєкті «Якість освіти» за МНП «Зарубіжна література. 5-6 класи» (авт. Н. Богданець-Білоskalенко, В. Снегір'ова, О. Фідкевич) (онлайн впродовж 2023 року)

Науково-методичний вебінар «Наступність та перспективність літературної освіти» для вчителів, які викладають інтегрований курс «Література: українська та зарубіжна), у закладах загальної середньої освіти, що впроваджують інноваційний освітній проєкт всеукраїнського рівня «Дидактико-методичне і навчальне забезпечення реалізації концептуальних засад реформування базової середньої освіти» на 2021–2026 роки (24 серпня, 2023 року, Україна, м.Київ, Інститут педагогіки НАПН України) Спікери: О.Л.Фідкевич, Л.В. Давидюк.

Науково-методичний вебінар «Організація освітнього процесу на уроках зарубіжної літератури в 7-х пілотних класах ЗЗСО» (27 вересня 2023 р., м. Хмельницький, Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

Науково-практичний семінар вчителів зарубіжної літератури та мов національних меншин з теми «Сучасні стратегії оцінювання в мовно-літературній галузі», м. Херсон (12 квітня 2023 року, м. Херсон, Херсонська академія неперервної освіти)

Науково-практичний семінар з теми «Види навчальної діяльності на уроках зарубіжної літератури та їх оцінювання у 5-6 класах НУШ» (21 квітня 2023 року, м. Луцьк, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти)

Науково-практичний вебінар «Особливості викладання курсу зарубіжної літератури за підручниками НУШ для 5-6 класів» (29 серпня 2023 р., м. Чернівці, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області)

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПРАЦІ за 2021-2023 рр.

Наукова продукція Концепції

Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України [Електронне видання] / О. Л. Фідкевич, В. В. Снегір'ова, Н. В. Бакуліна; НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ навчання мов нац. меншин та зарубіж. літ. Київ : Педагогічна думка, 2023. 44 с.

URL:<https://undip.org.ua/library/kontseptsii-a-modeli-bahatomovnoi-osvity-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-z-navchanniam-mov-korinnykh-narodiv-i-natsionalnykh-menshyn-z-urakhuvanniam-zavdan-ievropeyskoi-intehratsii-ukrainy/>

Виробничо-практична продукція Посібники

Фідкевич, О. Л., Снегір'ова, В.В., Бакуліна, Н. В. Давидюк, Л.В. Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин [Електронне видання]: методичний посібник. Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, 2023.142 с.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/734825/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%94%D0%BB%D1%8F%20%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B8.docx.pdf

Снегір'ова, В. В., Фідкевич О.Л., Методичні рекомендації щодо організації багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин: методичні рекомендації. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2023. 33 с.(рукопис)

Чернухін Є.К. «Новогрецька мова в шкільній освіті України»: методичний посібник. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2023.153 с. (рукопис)

Статті 2021 рік

Статті у виданнях, що індексуються в Scopus і Web of Science Core Colection

1.Чернухін Є. К. До 200-річчя Грецької революції 1821 року: Софроній Каллігас про османську окупацію Афона 1821–1830 років *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2021. Вип. 27. С. 270–284. doi: <https://doi.org/10.15407/rksu.27.270>

Статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України

2. Богданець-Білоskalенко Н. І., Фідкевич О. Л. Форми зворотного зв'язку у процесі формувального оцінювання. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць. Випуск 30 (1-2021). Київ, Міленіум, 2021. С. 115–125.

URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi>

3. Давидюк Л. В. Проблема інтегрованого навчання мов у лінгводидактичній спадщині Н. Пашківської. *Джерела: науково-методичний вісник*, 2021, № 3 (97). С. 14–15. URL:

https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3D3p9BOEaL3x89b4zVHs6Y49wA097WMwubG1KkG90qd8QbjBe5JoXpILBf4z3tN9p5pyJMjm9pdiRInx7k-Db0BC9wkz8vVnE5JXkzsg%253AUxU5NtBiF5KsBYn%26r%3D1635933918886&default_mode=view&lang=uk#start=3

https://lib.iitta.gov.ua/728203/1/Давидюк_Проблема%20інтегрованого%20навчання%20мов.pdf

4. Снегір'ова В. В. Шкільний курс зарубіжної літератури в контексті реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти. *Проблеми сучасного підручника*, 2021 № 4. С. 246–256 URL: https://lib.iitta.gov.ua/729565/1/PSP_2_2021_web-247-257.pdf

5. Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. Проблеми методики навчання мов і літератур національних меншин: до результатів дослідження НДР за 2018-2020 рр. Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 20 травня 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. Вип. 3 (1-2021). С. 1–6. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/725934/1/%D0%A4%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_161-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96-334-2-10-20210628.pdf

Статті у матеріалах та збірниках наукових конференцій

6. Бакуліна Н. В. Інтегративний підхід до навчання мови іврит у процесі реалізації моделі багатомовної освіти. *Нова українська школа: практичний інтенсив формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу* : матеріали всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Чернівці, 24 листоп. 2021 р., Чернівці, 2021. С. 7–15.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/729084/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B9_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96_24_11_21_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%817-15.pdf

7. Фідкевич О.Л. Проєкт Ради Європи «Посилення захисту мов національних меншин, включаючи ромів, і мов меншин в Україні»: освітній аспект *Нова українська школа: практичний інтенсив формування ключових*

компетентностей учасників освітнього процесу : матеріали всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Чернівці, 24 листоп. 2021 р., Чернівці, 2021. С.286-291.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/729087/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%84%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%8F%20286-291.pdf>

2022 рік

Статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України

1. Давидюк, Л. "Живе слово" Дмитра Ревуцького: повернення до життя. Джерела: науково-методичний вісник, № 1-4 (99-102), 2022. С. 111-113. URL: https://www.ippo.if.ua/images/dz_1-4.pdf

2. Снегір'ова, В.В. Художній твір як предмет вивчення у підручнику «Зарубіжна література. 5 клас». Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу: збірник тез доповідей. [Електронне видання] Київ : Педагогічна думка, 2022. С.170-176.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731830/1/%D0%A1%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%9F%D0%A1%D0%9F_22.pdf

3. Фідкевич, О., Богданець-Білоskalенко, Н. Формувальне оцінювання у контексті багатомовної освіти. Український педагогічний журнал, 2022, №1. С.30-39 URL:<https://lib.iitta.gov.ua/730360/1/35-5-PB-30-39.p>

4. Фідкевич, О., Богданець-Білоskalенко, Н. Педагогічні умови реалізації рецептивної технології у контексті багатомовного навчання. Acta Paedagogica Volynienses, 2022, № 2. С. 37-46 URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731129/2/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%D0%9D%D0%91%D0%9E%D0%A4%D1%8137-46.pdf>

5. Бакуліна, Н. В. Формування багатомовної компетентності: до актуальності проблеми в умовах воєнного стану. Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти : зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 20 травня 2022 р. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2022. С. 5–11.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731708/1/20.05.22_Innovations_in_modern_education_Bakulina_5-11.pdf

2023 рік

Статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України

1. Бакуліна, Н. В. Провідні ідеї лінгводидактичної спадщини І. П. Гудзик у контексті дидактики багатомовності. Український педагогічний журнал, 2023. № 1. С. 85–95.

URL:

https://lib.iitta.gov.ua/734799/1/Bakulina_Nataliia_UEJ_1_2023_85_95.pdf

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-85-95>

2. Богданець-Білокаленко, Н., Фідкевич, О. Роль тандем-методу у формуванні багатомовності учнів і учениць закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2023. № 1. С. 50-58.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/736377/1/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%A4%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf

3. Фідкевич, О., Снегірєва, В. Скафолдинг у системі методів багатомовної освіти. *Український педагогічний журнал*, 2023, №2. С.107-114. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/735419/1/%D0%A3%D0%9F%D0%96_2_23_%D0%A4_%D0%A1%D0%BD.pdf

4. Богданець-Білокаленко, Н., Давидюк, Л. Генеза проблеми навчання української мови учнів 5–6 класів мовами навчання національних меншин в умовах багатомовної освіти: історія питання, сучасний стан і перспективи розвитку. *Український педагогічний журнал*, 2023, №2. С.125-136.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/736376/1/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%94%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%8E%D0%BA.pdf

5. Снегірєва, В. «Зарубіжної література. 7-9 класи» як базовий предметний курс шкільної мовно-літературної освіти. *Проблеми сучасного підручника*, 2023, № 2. С. 56-82

МАТЕРІАЛИ І ТЕЗИ КОНФЕРЕНЦІЙ

2021 рік

1. Бакуліна Н. В. Дистанційне навчання: теоретичні засади та шляхи упровадження (з досвіду шкільної освіти Ізраїлю та ЗЗСО України з єврейським етнокультурним компонентом). *Гуманітарно-педагогічна освіта : здобутки, проблеми, перспективи* : матеріали ІІ всеукр. наук.-практ. конф. (з між нар. уч.), м. Дніпро, 18 листоп. 2021 р. Дніпро, 2021. С. 27-32

URL:https://lib.iitta.gov.ua/730241/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D0%9D%D0%92_%D0%91%D0%A5_18_11_2021_%D0%A1_23-32.pdf

2. Бакуліна Н. В. Ідеї багатомовного навчання у науково-педагогічній спадщині І. П. Гудзик. *Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи* : зб. тез. всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ, 2021. С. 4-9

URL:https://lib.iitta.gov.ua/729576/1/ZBIRNYK_KONF_25_11_2021_NEW_Bakulina_4-9.pdf

3. Бакуліна Н. В. Багатомовна освіта в ЗЗСО України з єврейським етнокультурним компонентом і вивчення мови іврит: до результатів експерименту. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту*

педагогіки НАПН України за 2021 рік : зб. тез звіт. конф., м. Київ, 29 груд. 2021 р., Київ, 2021. С. 143-145.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/729559/1/Anotovani_2021_Bakulina_143-145.pdf

4.Бакуліна Н. В. Інноваційні освітні технології в інтегрованому навчанні мови іврит у початковій школі. *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення* : зб. IV всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., м. Полтава, 4-5 берез. 2021 р. Полтава, 2021. С. 42–46.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/724744/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0_04-05.03.2021_%D0%A1.42-46.pdf

5.Бакуліна Н. В. CLIL у компетентнісно орієнтованому навчанні предметів юдаїки. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика* : матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (з між нар. уч.), м. Дніпро, 18 берез. 2021 р. Дніпро, 2021. С. 126–133.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725743/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_18.03.2021_%D1%81126-133.pdf

6.Бакуліна Н. В. Тандем-метод у багатомовній освіті. *Методи навчання української мови: сучасний контекст* : ел. зб. тез круг. столу, м. Київ, 25 берез. 2021 р. Київ, 2021. С. 5–7.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725335/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB_25_03_21_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%81_5-7.pdf

7.Бакуліна Н. В. Сучасний стан і проблеми мовно-літературної освіти національних меншин України. *Педагогічні проблеми формування сучасного фахівця: досвід ЄС* : зб. тез наук.-пед. стаж., м.Бая-Маре, Румунія, 15.02 – 26.03.2021 р. Бая-Маре, 2021. С. 5–12.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/724914/1/Bakulina_Romania_2021_compressed.pdf

8.Бакуліна Н. В. Лінгводидактичні особливості конструювання інтегрованого змісту початкового навчання письма мовою іврит та єврейської традиційної культури. *Навчання української мови та мов національних меншин у початковій школі в контексті компетентнісного підходу* : зб. тез всеукр. наук. конф., м. Київ, 21 квіт. 2021 р. Київ, 2021. С. 58–61.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725030/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_21_04_21_%D1%8158-61.pdf

9.Бакуліна Н. В. Реалізація інтегрованого курікулуму у практиці початкового навчання письма мовою іврит та єврейської традиційної культури. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : зб. тез X міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін-Ужгород-Херсон, 23 квіт. 2021 р. Конін-Ужгород-Херсон, 2021. С. 81–82.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/724726/1/Rozwoj_April_2021_zbirnyk-81_82_Bakulina.pdf

10.Бакуліна Н.В. Реалізація інтегративної функції у сучасних підручника і посібниках із початкового навчання мови іврит. *Проблеми сучасного підручника* : зб. тез міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (електронне наукове видання), м. Київ, 20-21 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 7–10. URL: https://lib.iitta.gov.ua/725183/1/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%9F%D0%A1%D0%9F_2021_%D1%81_7-10.pdf

11.Бакуліна Н. В. Позитивні та проблемні чинники впровадження багатомовної освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта - 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації* : зб. тез V міжнар. інтернет-конф., м. Київ, 27-28 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 232–235.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/726232/1/Comparative_2021_w-232-235_Bakulina.pdf

12.Давидюк, Л. В. Висвітлення сутності компетентнісно орієнтованого навчання мов в лінгводидактичній спадщині І.П. Гудзик. *Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи* : зб. тез. всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ, 2021. С. 12-15.

URL:https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/ZBIRNYK_KONF_25_11_2021_NEW.pdf

13.Кондур З., Бублик М., Основні складові ромського національного вбрання. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, присвяченої Всесвітньому дню вишиванки 20 травня 2021 р. (електронне видання), м. Київ, Педагогічна думка, 2021. С. 21–21.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/727556/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%8221-22.pdf>

14.Кондур, З. А. До питання кодифікації ромської мови в Україні. *Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу*: зб. тез Всеукраїнської наукової конференції, 21 квітня 2021 р. Київ, Педагогічна думка. С. 71–72.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/728205/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%282%29%281%29-71-72.pdf>

15. Кондур, З.О. Кодифікація ромської мови як перспективне завдання в контексті реалізації моделі багатомовної освіти в Україні. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С.146-147

URL:https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Anotovani_2021.pdf

16.Снегір'ова, В. В. Компетентнісна навчальна стратегія «Автор підручника як читач» Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: зб. тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 29 березня 2021 року (електронне видання). Київ, Педагогічна думка. С. 212–215.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/724498/1/tezy_internet_konf_29_03_2021-214-217.pdf

17.Снегір'ова, В. В. Мотивація читацької діяльності учнів у підручниках мовно-літературної галузі *Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу*:зб. тез Всеукраїнської наукової конференції, 21 квітня 2021 р. Київ, Педагогічна думка. С. 86–88.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/725029/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-87-89.pdf>

18.Снегір'ова, В. В. Роль прецедентних текстів у формуванні багатомовної особистості. *Проблеми сучасного підручника*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р. Київ, Педагогічна думка. С. 233–234.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725182/1/thesis_PSP_2021-233-234.pdf

19.Снегір'ова, В. В. Поглиблений аналіз художнього тексту як метод і стратегія читання *Методи навчання української мови*: сучасний контекст: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича, м. Київ, Педагогічна думка, 2021. С. 69–73.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/726802/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB_2021-69-73.pdf

20.Снегір'ова, В. В. Рослинні символи української культури на вишиванках і в піснях. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, присвяченої Всесвітньому дню вишиванки 20 травня 2021 р. (електронне видання), м. Київ, Педагогічна думка, 2021. С. 103–105.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/726802/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB_2021-69-73.pdf

21.Снегір'ова, В. В. Формування ключових компетентностей школярів у вивченні зарубіжної літератури в умовах адаптаційного циклу. *Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи*: зб. тез. всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ, 2021. С.46-49 .

URL: https://lib.iitta.gov.ua/729838/1/ZBIRNYK_KONF_25_11_2021_NEW-47-50.pdf

22.Снегір'ова, В. В. Використання зіставного методу у багатомовному навчанні. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту*

педагогіки НАПН України за 2021 рік Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021.С.147-148.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/729564/1/Anotovani_2021-147-148.pdf

23. Фідкевич, О. Л., Кондур, З. А. До проблеми інтеграції мовного курікулуму в контексті реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин: *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 29 березня, 2021 р. Київ, 2021.С. 239–242. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/724653/1/tezy_internet_konf_29_03_2021-239-242.pdf

24. Фідкевич О. Л. Мовне портфоліо як технологія оцінювання навчальних досягнень учнів у програмах багатомовної освіти: *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення* : збірник тез IV Всеукр. наук. конф., м. Полтава, 4-5 березня, 2021 р. м. Полтава, С. 138–142.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/724759/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%2004-05%20%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F%202021%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-138-142.pdf>

25. Фідкевич О. Л. Особливості зворотного зв'язку як етапу формувального оцінювання в 3-4 класах початкової школи: *Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу*: збірник тез Всеукр. наук. конф. м. Київ, 21 квітня 2021 р. м. Київ, С. 51–53.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/725032/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-51-53.pdf>

26. Фідкевич О. Л. Основні принципи інтегрованого мовного курікулуму в контексті реалізації моделі багатомовної освіти в ЗЗСО України з навчанням мов національних меншин *Проблеми сучасного підручника*: зб. тез міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (електронне наукове видання), м. Київ, 20-21 трав. 2021 р. Київ, 2021. С. 249–251.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/725251/1/thesis_PSP_2021-249-251.pdf

27. Фідкевич О. Л. Використання зіставного методу у контексті моделі багатомовної освіти. *Методи навчання української мови: сучасний контекст*: ел. зб. тез круг. столу, м. Київ, 25 берез. 2021 р. Київ, 2021. С. 73–77. URL: https://lib.iitta.gov.ua/725345/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB_2021_%D1%84%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%88%20%281%29-73-77.pdf

28. Фідкевич О. Л. Технологія CLIL в контексті реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів та національних меншин. *Педагогічна компаративістика*

і міжнародна освіта - 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації : зб. тез V міжнар. інтернет-конф., м. Київ, 27-28 трав.2021 р. Київ, 2021 С. 244–247. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726787/2/Comparative_2021_w-245-248.pdf

29. Фідкевич О. Л. Український національний костюм як засіб символізації в художній системі «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» М.В. Гоголя *Україна моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез міжвуз. інтернет- конф., м. Київ, 20 трав. 2021 р. Київ.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/727935/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%82%20119-123.pdf>

30.Фідкевич, О. Л. Модель багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин. *Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи* : зб. тез. всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ, 2021. С. 57-60

URL:https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/ZBIRNYK_KONF_25_11_2021_NEW.pdf

31.Фідкевич О. Л. Зміст і структура багатомовної компетентності. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С.142-143

URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Anotovani_2021.pdf

32. Чернухін, Є. К. Культурологічні дисонанси в навчанні мов національних меншин, мовних груп і окремих мов корінних народів України (на прикладі навчання новогрецької мови). *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 29 березня, 2021 р. Київ, 2021. С. 246–249.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725375/1/246-249.pdf>

33.Чернухін, Є. К. Урумська література в закладах загальної освіти України: недосяжна мрія або найближче майбутнє? *Мовно-літературна освіта корінних народів і національних меншин України: стан і перспективи* : зб. тез. всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2021 р. Київ, 2021. С. 66-69.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729670/1/Urum.pdf>

34.Чернухін, Є. К. Багатомовність грецьких громад в Україні як історична необхідність і складова національної освіти *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2021 рік*. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2021. С. 148-149

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/729671/1/MultiLang.pdf>

2022 рік

1.Бакуліна, Н. В. Формування багатомовної компетентності засобами неформальної освіти . *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез III Міжнар. наук. онлайн-

конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, м. Київ, 19 травня 2022 р. Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2022. С. 115–120.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731428/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%202022_c115_121_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf

2. Бакуліна, Н. В. Ключові фактори формування багатомовної комунікативної компетентності: особливий погляд на дидактику багатомовності в умовах воєнного стану. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика* : зб. тез доп. V Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. уч.), м. Дніпро, 31 травня 2022 р. ПУ «ВНЗ «Міжнар. гуманітар.-пед. ін-т «Бейт-Хана», Дніпропетров. акад. музики ім. М. Глінки. Дніпро, 2022. С.55–60.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731489/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%91%D0%A5_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_31_05_22_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%8155-60.pdf

3. Бакуліна, Н. В. Довідкова література у формуванні інтеркультурності та багатомовності: фокус сьогодення. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу* : зб. тез міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (електронне наукове видання), м. Київ, 14-15 вересня 2022 р. Київ, 2022. С. 236–239.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/731866/1/PSP_tezy_2022-236-239_Bakulina.pdf

4.Бакуліна, Н. В. Особливості освітніх програм для підготовки майбутніх учителів початкової школи закладів освіти з єврейським етнокультурним компонентом . *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 19-20 травня 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С.10-13.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731915/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%202022_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%8110-13.pdf

5. Бакуліна, Н. В. Апробація й імплементація моделі багатомовної освіти в ЗЗСО України з єврейським етнокультурним компонентом і вивченням мови іврит: до результатів формувального етапу педагогічного експерименту. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ:Педагогічна думка, 2022.С.104-106.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/734017/1/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2_Bakulina_S104-106.pdf

6.Давидюк. Л.В. Використання платформи Moodle в процесі навчання студентів-філологів. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20-21 квітня 2022 р. Київ, Видавничий центр КНУКіМ, 2022. Ч.1. С. 37-39.

URL: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/ITKM-1_2022.pdf

7. Давидюк, Л.В., Мельник, А.О. Методологічні засади концепції підручника «Етика» для 5–6 класів нової української школи. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*: зб. тез міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (електронне наукове видання), м. Київ, 14-15 вересня 2022 р. Київ : Педагогічна думка, 2022. С.269-281 .

URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Metodychnyy-poradnyk.pdf2_.pdf

8. Давидюк, Л.В. Роль державної мови у формуванні світогляду учнів та учениць в умовах багатомовної освіти *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ: Педагогічна думка, 2022. С.101-103.

URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>

9. Кондур, З.О. Особливості змісту Типової навчальної програми з ромської мови для 1-2 і 3-4 класів закладів загальної середньої освіти *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ: Педагогічна думка, 2022. С.106-107.

URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>

10. Снегір'ова, В.В. Вишиванка як пам'ять роду і національний оберіг. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез III Міжнар. наук. онлайн-конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, 19 травня 2022 р. Київ, 2022. С.277-280. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731833/1/Zbirnyk-Vyshyvanka-2022-2-278-281.pdf>

11. Снегір'ова В.В. Багатомовність як сучасна освітня стратегія. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 20 травня 2022 р. Ізмаїл, 2022. С. 103-105. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731831/1/20.05%20%D1%81%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2001-103-105.pdf>

12. Снегір'ова, В. В. До проблеми реалізації принципів педагогіки партнерства у шкільному підручнику літератури. *Педагогіка партнерства: реалії та перспективи* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, м. Кропивницький, 11-12 жовтня 2022 р., КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». Кропивницький, 2022. С. 278 – 281.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/732661/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%9A%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf)

13.Снегір'ова, В. В. Оцінювання навчальних результатів учнів з позицій нової української школи: українська та зарубіжна література. *Історико-краєзнавчі дослідження в умовах нової української школи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м.Чернівці. 16 листопада 2022 р., Чернівці, Букрек. 2022. С. 71 – 75.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/733214/1/%D0%A1%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96.pdf

14.Снегір'ова, В. В. Читацька компетенція розуміння тексту та її оцінювання на уроках літератури. *«Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Уміння вчитися як ключова здатність здобувачів початкової освіти в реаліях воєнного стану»*: матеріали II Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті О. Я. Савченко, 03 листопада 2022 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2022.С.136-139.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/733198/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A1%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84.%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87.pdf

15. Снегір'ова, В. В. Багатомовна освіта в контексті нової української школи: деякі дидактичні та виховні аспекти. *«Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу»*: матеріали міжнародної конференції, 04 листопада 2022 року, м. Київ, Київ, Інститут педагогіки НАПН України 2022.С. 262-265.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/733200/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_C%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

16. Снегір'ова, В.В. Дидактичні принципи та підходи до впровадження моделі багатомовної освіти. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ:Педагогічна думка, 2022.С.103-104.С.103

URL:<https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>

17.Фідкевич, О.Л. До питання використання QR-Кодів у підручниках «Зарубіжна література» для 5 класу закладів загальної середньої освіти (НУШ):*Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. м. Київ, 20-21 квітня 2022 р. М-во освіти і науки України; Київ.нац.ун-т культури і мистецтв. Київ, Видавничий центр КНУКіМ, 2022. Ч.2. С.105-108

URL:https://lib.iitta.gov.ua/731493/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A2%D0%95%D0%97_%D0%86%D0%A2%D0%9A%D0%9C-2_2022-105-108.pdf

18.Фідкевич, О. Європейський проєкт розвитку багатомовності EUROCOMPREHENSION: концептуальні положення «VI Геретівські читання»: зб.тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, приуроченої пам'яті Ігоря Герети. м.Тернопіль, 3 червня 2022 р. Тернопіль, 2022. С.319-324.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/731163/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-319-324.pdf>

19. Фідкевич, О. Дедуктивний аналіз тексту як прийом рецептивної технології EuroCom. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*:зб. тез III Міжнар. наук. онлайн-конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, м. Київ,19 травня 2022 р. Київ, 2022. С.217-221.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/731494/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%202022%20%282%29-217-221.pdf>

20.Фідкевич, О.Л. Розвиток навичок самооцінювання в учнів початкової школи. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції*:зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 19-20 травня 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С. 68-71.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/731176/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-2022-68-71.pdf>

21. Фідкевич, О.Л. Використання рецептивної технології у навчанні української мови як другої. *Інновації в сучасній освіті: методологія, технології, ресурсне забезпечення, дидактичні та виховні аспекти*:матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ізмаїл, 20 травня 2022 р.Ізмаїл,2022.С18-20.
URL:https://lib.iitta.gov.ua/732778/1/20.05.22_Innovations_in_modern_education_18-20.pdf

22. Фідкевич, О.Л., Богданець-Білокаленко, Н.І. Особливості змісту підручника «Зарубіжна література» 5 клас. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу*: зб. тез міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (електронне наукове видання), м. Київ, 14-15 вересня 2022 р. Київ, 2022. С. 321-324.

URL: https://lib.iitta.gov.ua/732658/1/PSP_tezu_2022_pp321-324.pdf

23.Фідкевич О.Л. Найістотніші наукові результати проведеного дослідження *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ:Педагогічна думка, 2022.С.98-99.

URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>

24.Фідкевич О.Л. Перспективи впровадження моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти в Україні з навчанням мов національних

меншин і корінних народів. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2022 рік*. Інститут педагогіки НАПН України, Київ:Педагогічна думка, 2022.С.99-101.

URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Anotovani-rezultaty-za-2022-rik-2.pdf>

2023 рік

1. Bakulina, Nataliia Valirivna. *Integrated Approach to Teaching Hebrew in Schools of Ukraine: Implementation of the Education Content in Curricula, Textbooks and Manuals (Elementary School)* In: *Integration of Education, Science and Business in Modern Environment: Summer Debates: Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Internet Conference, August 3-4, 2023*, с. Dnipro, FOP Marenichenko V.V. Dnipro, Ukraine, 2023. P. 4–6.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/736378/1/Bakulina_Nataliia_Conference_3-4%20August%202023_P_4-6.pdf

2. Бакуліна, Наталія Валеріївна. Про деякі особливості навчально-методичного забезпечення багатомовної освіти:європейський досвід.*Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: збірник тез доповідей. Педагогічна думка, м. Київ, Україна, С. 134-137.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/738490/1/PSP_tezy_2023-1-134-137_Nataliia_Bakulina.pdf

3. Давидюк, Л. «Озброєний і небезпечний для імперії зла» (слово про українського перекладача Віктора Шовкуна) *«Особистість в історії, літературі та методиці навчання»*, зб. матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість в історії, літературі та методиці навчання», 27 жовтня 2023 р., м. Івано-Франківськ, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023. С.25-26.

URL:https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/43205/Davydiuk_Dzhere_la.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Давидюк, Л., Мельник, А. «Дивись, куди йдеш!»: формування навичок відповідальної і безпечної поведінки особистості. *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м.Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С.352-354.

URL:https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/PSP_tezy_2023-1.pdf

5. Давидюк, Л. Вивчення роману Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі» на уроках літератури в 7 класі. *VII Геретівські читання*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «VII Геретівські читання», 22 вересня 2023 р., м. Тернопіль, Тернопільське ОКІППО.Тернопіль, Україна, 2023.С.91-96.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/737285/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%>

[BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20RTF%281%29-340-344.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/735369/1/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_2023-211-214.pdf)

6. Давидюк, Л.В. Про переклад, перекладачів і не тільки... (урок-дослідження «Перекладач як митець» (на матеріалі оповідання Артура Конан Дойла «Пістрява стрічка»). II Всеукраїнська науково-практична конференція «Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах». м. Тернопіль, 30 листопада 2023 року, Тернопільський Національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, Україна, 2023. С. 32-36

URL:http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/31576/1/Zb_konf_Tend_persp_vuvch_2023.pdf

7. Снегір'ова В. Формування наскрізних умінь у підручниках зарубіжної літератури для 5 - 6 класів: зб. матеріалів Всеукраїнської конференції «Література в мультикультурному дискурсі», 6 квітня 2023 р., м. Полтава, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Полтава, Україна, 2023. С. 211-214.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/735369/1/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_2023-211-214.pdf

8. Снегір'ова В. Родинні великодні традиції на Житомирщині. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез IV Міжнар. наук. онлайн-конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, 19 травня 2022 р., м. Київ, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 168-171.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/736634/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%202023-168-171.pdf>

9. Снегір'ова В. Аудіювання як вид навчальної діяльності на уроках мовно-літературної галузі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта - 2023: горизонти інновацій*: зб. матеріалів VII Міжнародної наукової конференції, 25 травня 2023 р., м. Київ - м. Тернопіль, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 276-279.

URL:https://lib.iitta.gov.ua/736440/1/Comparative_2023_w-276-279.pdf

10. Снегір'ова В. Психологічні втрати школярів в умовах воєнного часу та спроби їх подолання на уроках зарубіжної літератури. *VII Геретівські читання*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 вересня 2023 р., м. Тернопіль Тернопільське ОКІППО. Тернопіль, Україна,

2023.C.297-302.

URL:[https://lib.iitta.gov.ua/737094/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20RTF\(1\)-297-302.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/737094/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20RTF(1)-297-302.pdf)

11. Снегір'ова В. Коло підліткового читання (зарубіжна література). *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 жовтня 2023 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 284-287

URL :https://lib.iitta.gov.ua/738383/1/PSP_tezy_2023-1-285-288.pdf

12. Фідкевич, О. Підтримка та розвиток багатомовності учнів як стратегія модернізації освіти в умовах європейської інтеграції України. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез IV Міжнар. наук. онлайн-конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, 19 травня 2022 року, м. Київ, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 193-196.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/736819/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0%202023-193-196.pdf>

13.Фідкевич, О. Використання тандем-методу в процесі запровадження моделі багатомовної освіти *Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи-2023*:зб. тез V(IV) Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-19 травня 2023 року, м. Київ, ВСП «Маріупольський фаховий коледж, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». Київ, Україна, 2023. С.17-19.

URL:<https://lib.iitta.gov.ua/735451/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20V%20%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%92%D0%A1%D0%9F%20%D0%9C%D0%A4%D0%9A%20%D0%94%D0%92%D0%9D%D0%97%20%D0%9F%D0%94%D0%A2%D0%A3-17-19.pdf>

14. Фідкевич, О. Педагогічні умови використання переключення мовних кодів у процесі інтегрованого навчання мов. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта - 2023: інноваційні горизонти*: зб. матеріалів VII Міжнародної конференції, 25 травня 2023 р., м. Київ - м. Тернопіль, Інститут Педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 308-311. URL: https://lib.iitta.gov.ua/736502/1/Comparative_2023_w-1-308-311.pdf

15. Фідкевич, О. Розвиток читання з розумінням через систему запитань та завдань підручника «Зарубіжна література» 5 клас (автори: Білоскаленко Н.І., Фідкевич О.Л.). *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного*

відновлення: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м.Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С.313-315.

[URL:https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/PSP_tezy_2023-1.pdf](https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/PSP_tezy_2023-1.pdf)

16. Фідкевич, О. *VII* Сутність металінгвістичної компетентості як складової багатомовної комунікативної компетентності та дидактичні умови її формування. *Геретівські читання*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «VII Геретівські читання», 22 вересня 2023 р., м. Тернопіль, Тернопільське ОКІППО.Тернопіль, Україна, 2023.С.340-344

[URL:https://lib.iitta.gov.ua/737285/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20RTF%281%29-340-344.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/737285/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20V%D0%86%D0%86%20%D2%90%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20RTF%281%29-340-344.pdf)

18. Фідкевич, О. Проблема розвитку емоційного інтелекту учнів/учениць початкової школи у контексті педагогічної спадщини О.Я. Савченко. *«Контексти творчості Олександри Яківни Савченко. Цілі і цінності початкової освіти: реалізація в умовах сьогодення»: матеріали III Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті О. Я. Савченко*, 09 листопада 2023 року, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2023.С. 219-2022.

URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk_2023.pdf